

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

MOLVS ORAN DI DEVM PER DES. ERASMV Roterodamum;

*Ex lib. Academiae Turicensis.
atalogo Inscrip*

PARISIIS
Apud Christianum Wechelum.
M, D, XXXIX.

CLARISSIMO POLONIAE BA-
roni, Hieroslaſo de Laſko, & in Ritua-
nia, Palatino Siradienſi, Eraſmus
Rotterdamus S. D.

IC reāproās uiābus obam-
bulāt gratiarū munera, Hie-
roslaē uir clarissime. Relique-
ras apud me pignus amoris
in me tui, redit ad te uiāsim
pignus animi mutui, quē hinc
proſiāscēs ſtipulabare. [Quē
omnia Moſaica legis ſacri-

fiā ſint antiquata per Euangelium, nullum ſacrificij
genus uel diligentius tradidit primæps noſter Ieſus,
uel religioſius amplexi ſunt huius diſcipuli, q̄ uitulos
laborū, ut Oſee uerbis utar. Id cōſtat tribus poſſimū *Oſee. i. 4.*
generibus, aut uotis, aut gratiarū actione, cui finitima
eſt laus, aut hymnis. Hymnus eſt, quū animus conſide-
rata dei ſublimitate, rapitur in laudem illius, cui ſolī
debetur omnis gloria. Paulus Apoſtolus ad Col. c. 3.
tria coniungit eiſdē generis, psalmum, hymnum, &
canticum. Docētes, inquit, & cōmonētes uos inuicē
in psalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia
cantantes, in cordibus ueſtris deo. Psalmus Græcis can-
tionem ſonat, quod uidetur eſſe uocabulum omnibus
cōmune, quæ ad laudē dei uel hominis pertinent, un-

A ij de &

4 MODVS ORANDI PER

de & psalmi quidā inscribūtur ipsi Dauid, uelut in laudē illius cōditi. Hymnus propriē diā uidetur laudatio numinis, Te deat hymnus deus in Siō. Vnde & Ethniā poētæ carmina, quibus efferūt diuos suos, hymnos appellāt, quales extant adhuc Orphei & Homeri titulo. Porro cāticū, quod Græcis est ὕμνος, quoddā esse uidetur utroq; sublimius, nimirum laus illa, quam deo canūt angeli, ac piorū animæ, quæ iā mortalitatē exuerunt. Nā in Apocalypsi uirgines habēt canticū nouum, quod nemo potest discere prater illos qui sequuntur agnum quocunq; ierit. Alioqui quid querūtur in psalmo, Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? Et Paulus cupit dissolui, & esse cum Christo, ut hoc canticum domini possit canere. Rursus idem Paulus in Epistola ad Ephesios, eodem ordine iūgit hæc tria, Sed impleamini, inquit, spiritu sancto, loquētes uobismetipsis in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, cantātes & psallētes in cordibus uestris domino. Totum aut hoc genus spirituale uocatur, quod omnis hæc laudatio, etiā si quando pars aliqua tribuitur homini referatur, ad gloriā dei. Habet .n. et mūndus psalmos, hymnos, & cātica sua, quibus aut noxios demones, aut homines pro dijs celebrant, aut homines hominibus adulātur, laudātes nōnunq̃ & quæ turpia sunt, non solū in hominibus, uerū etiam in his, quos pro dijs colūt. Ceterū qui spiritū hausere Christi, nesciunt laudare nisi patrē, filium, & spiritū sanctum, quibus solis debetur, quicquid est ueræ laudis,

sine

ap. 14.

sal. 136.

hilip. 1.

phe. 5.

*siue in coelis, siue in terris. Adijāt Paulus, Psallentes in
 cordibus uestris domino. Quid est domino? Qui iusti-
 tiā suis uirtutibus tribuunt, non psallunt domino, sed
 sibi (quod aiunt) intus canunt. Rursus qui fiduciā suā
 et gloriam collocant in Moyse, Frāncisco, Benedicto,
 Dominico, aut Augustino, non canunt domino, sed ho-
 minibus. Tūc maximē glorificatur deus, quū homo a-
 gnoscat, q̄ ipse sit nihil ex sese. Quid sibi uult in cor-
 dibus uestris? Ne quis putet deū inani uocū boatu, aut
 modulato musicoꝝ binnitu, aut organis, quibus nunc
 ubiq; tēpla p̄strepūt, delectari: nō quod musicā cor-
 poralē dānē, si modicē, si sobriē, cultuq; diuino digna
 adhibeatur: sed ut ostendā ista nihil esse, si absit tacitus
 ille pietatis affectus in deū, quae deo cātio est gratissi-
 ma, etiā si nullus uocū strepitus accedat. Quoniā autē
 deus semper et ubiq; mirabilis est, nō oportet hominē
 Christianū unquā cessare à psalmis, hymnis, et cātiōis
 spiritualibus. Huic generi finitima est gratiarū actio,
 quae magis pertinet ad bonitatē dei, q̄ ad magnitudinē.
 Psalmus est, quū illi animus, Lauda aīa mea dominū, Psal. 145.
 laudabo dominū in uita mea, psallā deo meo q̄ diu fue-
 ro. Hymnus est, quū illi animus, Benedicāt oīa opera
 domini domino. Hic enim mēs in omnibus rebus cōditis
 stupet potētia, ac sublimitatē incōprehensibilē cōdito-
 ris. Cāticū erit, cū animus afflatus desiderio uitae coe-
 lestis, ac uelut euolare gestiēs ē corpore, canit illi, Quā Psal. 83:
 dilecta tabernacula tua domini uirtutū. Cōcupiscat et
 deficiat anima mea in atria domini. Cor meū et caro*

al. 117.
al. 88.

ap. 3.

Matth. 5.

Rom. 2.

mea exultauerunt in deū uiuum. Gratiarū actio erit,
quum illi canemus, Confitemini domino, quoniam bo-
nus, quoniam in æternum misericordia eius. Et, Mife-
ricordias domini in æternum cantabo. Quemadmodū
hymnus opponitur blasphemie, ita gratiarū actioni
opponitur ingratitude. Detrahūt aut gloriæ dei, qui
quod illi debetur, tribuunt humanis uiribus, & ex
benefactis laudē humanam uenantur. Eoq; Paulus Co-
lossensibus scribens, Omne, inquit, quodcuq; faciatis, in
uerbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri
Iesu Christi: nimirū ut semper illud haberem in cora-
de, quod omnibus Christianis est in ore, Sanctificetur
nomen tuum. Item non solūm blasphemī sum in deum,
qui uerbis impijs in illum debacchantur, uerūm etiam
quicūq; nomen illius proferri, uiuūt impiē, Vt uideāt,
inquit, opera uestra bona, & glorificent patrem ue-
strum qui in cœlis est. Gratissimum deo cantium mo-
dulabantur martyres, quū sua corpora tradebant ty-
rannorum libidini, diris tormentis excrucienda, etiam
quū lingua exsecta, nullas laudes sonare poterant. Iam
uita quorundam Christianorum, præsertim eorū qui
dignitate ac titulo se Christianæ religionis duces pro-
fitentur, si nihil ament præter ea quæ sunt huius mūdi,
quid aliud est, quàm perpetua in deū blasphemia? Si
nomen dei propter Iudeos nō obseruantes legē, bla-
sphemij affiatur inter gentes, iuxta Pauli sententiam:
quanto iustius idē dicatur in eos, qui pietatis Euange-
licæ culmen tenent, & totā uitā pugnant cum Euan-
gelicis

gratias præptis? Nimum propter hos non solū inter
 gētes malè audit adorandū illud nomen Iesu Christi;
 uerumetiam inter Christianos. Itaque quemadmodum
 nunquā deest occasio laudandi dei, quoniam in om-
 nibus, & quocunque uertas oculos, gloriosus est &
 admirabilis: ita quoniam nunquā assat illius in nos
 beneficētia, sēper est unde gratias agamus. Nec enim
 in letis tātū agenda sunt gratiæ, uerumetiā in affli-
 ctionibus, quas idēo frequenter immittit nobis, ut emē-
 det ac seruet, nōnunquā ut execranda uirtutis mate-
 riā suppeditet. Egit gratias Paulus, quod Epaphro-
 ditū ex grauiſſimo morbo restituit. Egit gratias, quā-
 ter precatus dominū, ut auferretur stimulus carnis, &
 abigeretur Satanas colaphis ipsum cadens, audisset;
 Suffiat tibi gratia, nam uirtus in infirmitate perficiat. 2. Cor. 12
 tur. Hoc sensit Paulus scribens Ephesijs in loco quem
 modō retulimus, Gratias semper agentes pro omnibus Cap. 5.
 in nomine domini nostri Iesu Christi deo & patri. Par
 est semper agere gratias ei, qui semper beneficiat, in
 omnibus, qui pro inscrutabili cōsilio omnia nobis uer-
 tit in bonum, etiam illa quæ uidentur esse noxia. Laus
 igitur & gratiarum actio perpetuum est sacrificium
 omnium Christianorū, sed præcipuē quum illius mor-
 tem, qua nos redemit, ac mystiā corporis societatem san-
 cri panis et mystiā calicis consecratione representa-
 mus. Vnde & huic rei propriè nomen inditum Eu-
 charistic, quanquā eadem Græcis dicatur synaxis, id
 est, conuēlio, quod pariter ibi representetur fœdus

charitatis inter omnia Christi mēbra, unde & Latīni
 cōmunionē uocant. Horū utrunq; laus & gratiarum
 actio, nō modō nō cessat post hāc uitā, uerū etiā p̄fici-
 tur. Hic dū animos grauat̄ hoc mortali corpūculo,
 ut est imperfecta cognitio magnitudinis & bonitatis
 illius, ita est imperfecta tū laudatio, tū gratiarū actio.
 Illic quō clariū intuebimur, hoc excellētius laudabi-
 mus, clamantes cū seraphiis spiritibus, Sanctus, san-
 ctus, sanctus dominus exercitū: Plena est omnis terra
 gloria eius. Iamq; quod antē suspirabamus adepti, et
 quod antē spe sequebamur, iā re assequuti, canemus
 cū Dauid, Sicut audiuius, sic uidimus in ciuitate do-
 mini uirtutū, in ciuitate dei nostri. Ceterū ut gratiarū
 actio laus quedā est, ita nonnūquā est & petitio, de
 qua nunc instituimus dicere. Quandoquidem & inter
 homines, q̄ diuiti pro beneficio dato gratias agit, tantē
 prouocat illius liberalitatem ad maiora largiendum.
 Quis autē deo ditior aut benignior? Nūc quidē inte-
 rim gratias agentes pro dei donis exultamus, sed cū
 tremore, nimirū incerti, num quod datū est, sit futurū
 nobis perpetuum. Siquidē ei qui stat, uidendum est ne
 cadat: & nostra negligentia sit nonnūquā, ut subducat
 sese dei gratia, uelut ab indignis: nonnunquam ipse
 deus, licet nō offensus, auertit à nobis uultū suū, nosq;
 nobis ipsis ad tēpus relinquit, ne ueniamus in maius dī
 scrimen, impia nostri fiducia. In ciuitate cōlesti plena
 gaudiorū erit ista gratiarū actio: quia secura erit prae-
 teritorū bonorum memoria, nec ullus perdendi quod
 tenuimus metus offusabit letitiam cordis nostri, neque

l. 6.

l. 47.

quā deest uotis nostris, quod felicitatē nostrā red-
 det imperfectā, praesertim ubi totū Christi corpus id
 erit ad felicitatis aeternae cōsortiū collectū, suoq; capiti
 sociatū. Porro quādiu uersamur in hoc exilio, quoniā
 et malorū plena sunt omnia, et bonorū uel imperfecta
 uel incerta possessio, cōsequitur, ut sepe sit orandus
 deus, ut nos à malis urgetibus eripiat, et sua dona in
 nobis augeat, et quod largiri dignatus est, uelit esse
 propriū ac ppetuū, et quod hīc coepit in nobis, pfi-
 ciat in uita futura. Primū itaq; si uidetur, discutiamus
 quid sit precatio siue oratio. Quāq; haec uox in hoc
 sensu nō omnino probatur his, qui religiosius obser-
 uant elegantiam Romani sermonis: nā ut Latine diatur
 orare q rogat, ita nō satis Latine diatur pro deprecā-
 tione oratio, nec satis aptē diatur orator q rogat. Ora-
 tionē pro precatōe Christianorū usus recepit. Orato-
 rē pro deprecatore nemo ueterū, qd scā, ausus est di-
 cere. Sed ut omīssa uerborū cura de re pgamus, haec
 tria, laus, gratiarū actio, et precatio: tametsi ratiōe ue-
 rius, q re discreta sūt, ac serē coherēt, nūc tamē docē-
 di gratiā separabimus. Est igitur precatio erectio mē-
 tis in deū cū studio quippiā ab illo impetrādi. Iā haec
 ipsa finitio statī declarat, quātū absint à precādo, q
 psalmos nō intelligēdos, etiāsi attēderēt, inani labiorū
 strepitu psonāt, animo p ōnia curarū manū ludibria
 uolitante. Paulus aut nō nunq duas uoces, uelut idem
 significātes, sibi copulat, orationē et obsecrationē, sic
 ut precatōi respōdeat προσευχή, obsecrationi δέησις.
 Sic, n. scribit, Nihil soliati sitis, sed in oī oratione Philin

et obsecratione cū gratiarū actione petitiones ue-
 stra innotescant apud deum. Rursus ad Ephesios se-
 xto, Per omnem orationem, et obsecrationē: ubi quod
 Latinus uertit orationē, Græcis est προσευχή: quod
 obsecrationem, δέησις. Ambrosius pro obsecratione
 uertit, precām. Idem in epistola ad Timotheū priore,
 tres uoces cōiungit, προσευχὴν, δέησιν, καὶ ἑντεύξειν,
 Obsecro igitur, inquit, primū oīm fieri obsecrationēs,
 orationēs, postulationes, gratiarū actionēs, pro omnibus
 hominibus. Ambrosius δέσεις uertit deprecationes:
 προσευχάς, orationēs. Ceterū quod est ἐντεύξεις, uer-
 ti poterat interpellationēs. Nā in epistola ad Rom. c. 8.
 quod Græcis est, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, in-
 terpres reddidit, Qui etiā interpellat pro nobis, ui-
 delicet utens uerbo, unde deducta est ἐντεύξις. Sunt
 autē qui putent, his tribus uerbis idem significanti-
 bus, nihil aliud declarari quā uehementiā instanti-
 amq; preactionis. Qui discrimen ostendere conantur,
 inter se parum consentiunt. Siquidem Augustinus in
 epistola quadam ad Paulinū existimat δέσεις, id est,
 deprecationēs, diā preces illas, quæ fiunt, antequā be-
 nediatur id quod est in altari: προσευχάς, id est, ora-
 tiones, quum benediatur, aut, ut Augustinus loquitur,
 sanctificatur, et distributioni preparatur: ἐντεύξεις,
 quū sumptis mysterijs, sacerdos benediāt populo, uelut
 interāssor offerēs suos misericordissimæ potestati: de-
 mum in fine addūtur gratiarū actiones. Græcorum
 scholia sic distinguūt, ut δέησις sit, quoties precamur,

ut à

ut à malis urgentibus, aut etiã imminentibus libera-
mur: προσευχή, quoties uotis optamus bona: ἑρτυζήs,
qua querimur de his, qui nos affligunt, quemadmodũ
uidus interpellauit iudicẽ. Aut, sicut interpretatur The-
ophylactus, quum intercedimus pro his, qui affligunt
nos, ut resipiscant. Huic differentiæ suffragatur et uo-
cum ipsarum etymologia et rerum natura. Siquidem
δέομαι Græcis et ego sonat, et rogo. Porro rogo
supplicis uerbum est. Et qui premente necessitate eget
auxilio, supplex est. Item ἐυχόμαι Græcis sonat opto,
ἐυχὴ uotũ. Postremo, ἑρτυζήs intercessionem sonat,
siue interpellationẽ, qua periclitanti succurrit, qui au-
toritate ualet apud eũ qui offensus est. Primum autem
est liberari à malis: unde et hodie rem diuinã à con-
fessione et absolutione delictorũ auspiciantur: proxia-
mum, optare bona nobis ac fratribus, perfectissimum
autem interpellare deũ pro his qui Christum in suis
membris persequuntur, ne dent pœnas impietatis suæ,
sed resipiscẽtes cõuertantur ad dominũ. Ambrosius de
precaationes refert ad reges: orationes, ad ceteros, qui
magistratu publicæ potestate fũgũtur: postulationes,
ad eos q̃ uarijs premuntur malis, ut eruantur, et libe-
rati, dominũ collaudent incolunitatis autorem. Mihi, si
quid interest, uero propius esse uidetur, quod à Græcis
traditũ est, Et hactenus quẽ de ratione nominũ, de q̃
uaria rei proprietate. Nũc pauas aperiẽdũ, quãta ci-
ra nobis dominus Iesus, atq̃ huius amĩci precandi stu-
diũ et assiduitatẽ cõmendariunt, non tantum præca-
p̃tis.

ptis, sed etiā exēplis: deinde quur ea res nobis tanta
 solitudine fuerit tradita, Mox ostendemus in orādo
 quatuor potissimū esse spectanda, quis sit quē oras,
 qui sis qui oras, quid ores, et quomodo sit orandū.
 Vt igitur primum absoluā, Luc. cap. 18. quū dominus
 supiore sermone docuisset, quantis in periculis uerse-
 tur hominum uita, dignatus est et remediū indicare.
 Certissimum autem in malis præsidiū est auxiliū dei,
 quod ille nobis seper paratū fore pollicatus est, si uo-
 tis ardentibus ac instantibus flagitemus. Hoc præptū
 ut altius infingeretur animis auditorū, adhibuit parabola
 de iudice impio pariter atq; improbo, q̄ tametsi deū
 nō metueret, nec homines reuereretur, tamen fatigatus
 indefessa uiduæ cuiusdā interpellatione, fecit tandē qđ
 rogabatur. Quōd si muliercula quōd pœnas sumeret
 de aduersario, tanta institit improbitate, quantō in-
 stantiū oportet nos ea petere quæ cōducūt ad eternā
 felicitatē? Et si iudex impius et impudens de lassatus
 mulierculæ interpellatiōibus, præstitit quod petebatur
 quantō magis deus naturā benignus audiet preces ad
 se clamātū? Rursus apud eundē, capite undecimo, rē
 eandē alia cōmendat parabola nocturni postulitoris,
 qui clamoribus et pulsationibus improbis huc adegit
 excusantē amicū, ut media nocte surgat ē lecto, et do-
 natis panibus, quotquot opus esset, flagitatorē molestū
 abigat, magis tædio uictus, q̄ impulsus beneuolentia.
 Confer interim frigidum illum amicum cum deo, tres
 panes cum eterna uita, et intelliges, quantō nobis in-
 stantiū

stantius maioreq; fiducia sit orandus pater cœlestis. Eo
 dē pertinet, quod cū dominus suis discipulis nihil præ
 scripsisse legatur de uestitu, de cibo potuue, de ieiunijs,
 tamē orandi formā diligenter præscripsit, quā nō infa
 sit peti à Moyse, aut prophetis, nec à Ioāne, qui pec
 uliares quasdā orandi formas tradidisse legtur: sed
 ipse peculiarē proposuit, nō usurus tāta hac in re di
 ligētia, nisi præcipua quēdā pietatis pars esset depre
 catio. Rursū apud Mattheū capite sexto, quā diligē
 ter cohortatur ad orandū? Quū enim prius exenisset
 illis omnē solitudinē de uestitu, de uictu, de fama, de
 incolumitate, de uita, docet hæc omnia magna cū fida
 a postulāda à patre. Petite, inquit, et dabitur uobis,
 querite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. Quis
 quis enim petit accipit: et qui querit, inuenit: et pul
 santi aperietur. Et ne dubitarēt quim quod peterēt fo
 rēt accepturi, aut aliquid illo salubrius, adhibet simili
 tudinē ductā à uulgari patrū in filios affectu, quorum
 nullus est tā durus, aut impius, ut si filius postulet pa
 nē, porrigat illi pro pane lapidē: aut si postulet piscē,
 porrigat illi pro pisce scorpiū. Si huc cogit homines a
 lioq malos nōnūq et idololatrias, naturæ pietas, ut li
 beris neccsaria petētibz nō negēt q, petūt: quāto ma
 gis pater ille cœlestis, naturā benignus ac beneficus, q
 charitate ineffabili prosequitur suos, non negaturus est
 hoc petētibz, qđ ultrò etiā largiturus erat nō petēti
 bus? Repetit hoc promissū apud eūdē Euāgelistā ca. 18
 iterū dico uobis, q, si duo ex uobis cōsenserint super
 terram

terrâ de omni re quancunq; petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Itē apud Mar. 11. uelut iurando se nobis obligat, dicens, Propterea dico uobis, omnia quaecunq; orantes petitis, credite quòd accipietis, & euenient uobis. Iam imminente cruias tempore, nullo præsidio magis consolatur discipulos suos, quos erat ad tempus destituturus, quàm deprecationis.

m. 14.

Quicquid, inquit, petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Iterum cap. 15. repetit & inculcat quod dixerat, ne possit elabi, Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quodcunque uolueritis, petetis, & fiet uobis. Ac mox, Quicquid petieritis à patre, det uobis. Rursum capite de a. m. sexto, expostulat cum illis, quòd hactenus nihil petissent, affirmās ac uelut adiurās eos nihil frustra petituros, Amen amen dico uobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum, Similiter & apud Matthæum. 24. ingruente publica mundi calamitate, non ad aliud præsidiū nos mittit, quàm ad preceationem, Orate, inquit, ne fiat fuga uestra hyeme, uel sabbato. Et ne quis existimaret preceationem frigidam & somniosam sufficere, apud Marcū ita loquitur, Videte, uigilate & orate. Itēdem munit illos aduersus

l. 13.

lth. 24.

ingruentē tentationem, Vigilate & orate, ut nō intretis in tentationem. Lucæ de a. m. Rogate, inquit, domi-

num

*nam messis, ut mittat operarios in messem suam. Nec
 dissonat à domini doctrina, doctrina apostolorum. Sic
 Paulus. 1. Thessalo. 5. Sēper gaudet, sine intermissione
 orat, in omnibus gratias agit. Rursus primæ ad Timotheum. cap. 2. Volo, inquit, viros orare in omni loco, su-
 stollentes puras manus sine ira & disceptatione. Simi-
 liter & mulieres. Idē capit virgines ac cœlibes man-
 nere liberos, ne diuellantur ab orando; & huius rei
 gratiā vult ad tēpus ex consensu dirimi usum coniu-
 giij. Sed præcipuē viduas vult instare precationibus die
 ac nocte. Eandē cationem nobis canit Petrus, Estote,
 inquit, sobrij, & uigilate in precationibus. Item Iaco-
 bus, Eū qui opus est sapientiā, iubet à deo postulare.
 Si quis affligitur ac mœret, hunc orare iubet. Tantum
 autē hic tribuit precationi, ut non solū sibi impetret
 orans, uerū etiā alijs, pro quibus oratur deus. Si quis
 egrotat, iubet accersi presbyteros, quorū precibus &
 corporis & animi morbo liberetur. Denique vult ut
 omnes Christiani mutuis apud deum precibus sese ui-
 cissim subleuent, Orat, inquit, pro vobis inuicem, ut
 saluemini. Multum enim ualet deprecatio iusti assidua.
 Nunc considerandū erit, dominus Iesus quod tam di-
 ligenter tradidit, quanto studio conatus sit suorū ani-
 mis insigere, suo frequenter exemplo prouocans disci-
 pulos ad orandum, ac uelut auis ad uolandū incitans
 pullos suos. Sæpius repetitur hoc in Euāgelijs literis,
 q, dominus secesserit in locū desertum, aut cōsēden-
 dit montem ubi oraret. Interdum etiam solus. Nec du-
 bitandum*

1. Pet. 5.

Iacobi. 5.

bitandum, quoniam quotidie cum discipulis suis orauerit, quemadmodum ante ab eum benedixisset et gratias egisset, et post ab eum hymnos in laudem dei canisse legitur. Quoties autem relicta multitudo secessit, ad orandum, pastores docuit, ut pro his quos regendos suscepit, frequenter orent dominum, scientes infrugiferam esse doctoris ac monitoris operam, nisi coelestis spirauerit fauor. Nec enim dispendium est operis boni, si nonnumquam secretis precibus interrumpatur: nam et alacrior uetigatiorque redit ad suum munus, qui sic secessit, et auditoris desiderium intermissione modica redditum est uiuidius. Quoties autem magnum quiddam aggressurus esset dominus, ab orando legitur coepisse auspicium. Luca tertio, Baptizatus et egressus aquam, orasse legitur. Descendit columba et uox patris audita est, Hic est filius meus, ipsum audite. Hoc uidelicet erat felix auspicium suscipiendi numeris Euangelia. Similiter et gentium uocationem auspicatus est Ioannes. 12. Quoniam enim quidam ex gentibus uenissent Hierosolymam adorandi gratiam, ambientes per Philippum et Andream, ut uiderent Iesum, dominus sic orat, Pater clarifica nomen tuum. Ac mox audit uocem coelestem, Et clarificaui, et iterum clarificabo. Orat exaltaturus Lazarum, quod uel ex eo liquet, quod scribit Ioannes, Pater ego ago gratias tibi, quoniam audisti me: nimirum orasse perspicuum est, qui se predicat auditum. Præterea Luca nono professione sui nominis, per quam salus esset omnibus parata, ab orando uoluit auspicari. Sic enim legitur,

Quum

Quum esset solus orans, erant cum illo discipuli, &
 interrogauit illos, dicens, Quem me dicunt esse turbæ? Math. 16.
 & Vos autē quē me esse dicātis? Et audit ex ore Pe-
 tri, Christianorum omnium cœlitus inspiratam profes-
 sionē, Tu es Christus filius dei uiui. Ac uiaßim Petri
 nomine audit omnis Christi nomen ex animo profitēs,
 Beatus es Simon Bariona. Et paulò post apud eundē
 Euangelistā, immortalitatis sp̄cāmen aliquod ostensu-
 rus in monte, non prius transfiguratur, quā orasset;
 Et facta est, inquit, dum oraret, spec̄es uultus eius al-
 tera, & uestitus eius albus ac refulgens. Nec alteri ti-
 tulo dedicat ecclesiam suam, cuius typum gerebat tē-
 plum illud Hierosolymorū, unde profligauit impurā
 turbam uendētium & ementium: Domus, inquit, mea
 domus orationis uocabitur. Domus dei ecclesia est, in
 qua quisquis uersatur (uersatur autē omnis uerē Chri-
 stianus) eū non oportet aliud quā orare. Nā perpe-
 tuū piē uiuendi studiū, iugis est deprecatio. Dominus Luc. 22.
 rogat pro Petro, ne deficiat fides illius: & rogat pa-
 trē, ut alium paracletum mittat discipulis, ne deficiant
 in afflictionibus. Peracta cœna, quam postremam egit Ioann. 17.
 ante mortē cum discipulis suis, sublati in cœlū oculis,
 prolixius orat, ut per Euangelium illustretur gloria
 patris, ut per Euangelij professionem seruentur non
 solum apostoli, uerū etiā omnes, qui ex uniuersis terræ
 nationibus usq; ad mundi finem credituri forēt Euā-
 gelio. Vbi iam ingruerat potestas illa tenebrarum, in
 orto nō solū flexis genibus, sed facie quoq; prostrata

tus in terrā ter, ac prolixius orasse legitur: præapuosq;
 discipulorū quum subinde reperisset dormientes, mo-
 nuisse, uigilarēt & orarēt, ne uenirent in tentationē.
 Deniq; quū iā in ara crucis magnus sacerdos scun-
 dum ordinem Melchisedec peragit efficax illud &
 unicum sacrificiū, quod & olim legis Mosaica typis
 adūbratū erat, & nunc quotidie sacri panis & ca-
 lias cōsecratione representatur, ingenti clamore uo-
 cāferans, orat patrem pro membris suis, Deus meus,
 deus meus, quoniam me deseruisti. Tandē profert & il-
 lam omnium absolutissimam charitatē, orans patrem
 pro crucifigētibus, pro conuiuantibus, & insultanti-
 bus. Tot exēplis dominus nos extimulare uoluit ad
 orādū. Nūc obseruemus, quā Apostoli non de gene-
 rarint ab instituto præceptoris. Post ascensionē domini,
 ingressi coenaculū, perseuerant unanimiter in oratio-
 ne. Erant, inquit Lucas, omnes unanimiter perseue-
 rantes in oratione, cum mulieribus, & Maria matre
 Iesu & fratribus eius. Rursus suffecturi Matthiā in
 locū Iudæ, qui perierat, orant, Tu domine, qui corda
 nosti omnū. Hoc auspicio datus est spiritus, unde cœ-
 pit regnū Euangelicum. Hoc auspicio sartus est nu-
 merus apostoliā senatus. Hoc auspicio cōsecratus Euā-
 gelij prouentus ille primus quasiq; primitiæ. Quū ca-
 num uno die accreuissent discipulorum numero tria
 milia, quid subiāt Lucas? Erant, inquit, perseuerantes
 in doctrina apostolorū & communicatione fraction-
 is panis, & oratione, Mox Petrus & Ioānes orādi
 gratiā

gratiâ petunt templū arāter hōram nonam, qui tum erat solenne Iudæis orare: atq; ibi pro foribus templi claudū sanant in nomine Iesu. Rursus quū Euangelij subolescentem indies gloriam sacerdotes ac pharisæi minis conarētur obruere, pusillus ille Christi grex, nō aliō confugit quā ad preces: Vnanimiter, inquit, le- **Act. 4.**
uauerunt uocem ad deū, & dixerunt, Domine tu qui fecisti coelū & terram, &c. Et quum orassent, motus est locus, in quo erant congregati, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Post ubi magis ac magis incre-
uisset multitudo credentiū, adeo ut apostoli prospiciētes omnibus, cura rerū humiliorū grauarentur, nō alio prætectu requirunt diaconos, qui mensis præf-
sent, q̄ ut ipsis uicaret instare doctrinæ sacre, et pre **Act. 6.**
abus. Nos, inquit, orationi & ministerio instantes e-
rimus. Agnoscamus & otiiū & negotiū Apostolicum,
nihil aliud esse, q̄ docere & orare. Iam delectis septē
diaconis, non ātra precationē traditur autoritas mi-
nistrandi. Hos, inquit, statuerunt ante cōspectū apo-
stolorū, & orantes imposuerunt illis manus. Stepha-
nus inter lapidū uolitantiiū tumultus, flexis genibus,
orat, Domine Iesu accipe spiritū meū, & ne statuas il- **Act. 7.**
lis hoc peccatū. Extrema morientis uox, nō gemitus e-
rat, sed deprecatio. Erat apostolis hæc potestas data
peculiariter, ut impositione manū traderent spiritū
sanctum, ijs qui credidissent. Hac tamen non funge-
bantur, nisi præmissa deprecatione. Proinde Petrus **Act. 8.**
& Ioannes in Samariam profecti, quod intellexissent

et Samaritanos ex prædicatione Philippi, professionē Euangelicam ac baptismum recepisse, ceterum in numerum illorum adhuc uenisse spiritum sanctum: primum pro illis orasse legitur, ut acciperent: deinde manibus impositis impartisse quod deerat. Quid ille mirabilis Euangelij propugnator Paulus, unde primum auspicatus est uitæ nouitatē? Nimirum ab oratio, sic enim dominus loquitur Ananiæ, Et quære in domo Iudæ Saulū, nomine Tarsensem. Ecce enim orat. Quid est orat? ambit Christianismū. Quanquā autē dominus non semper orasse legitur in ædendis miraculis, quod ex sese naturaq; uirtutē haberet exatandi mortuos, quemadmodū et ipse testatur apud Ioannem: tamen Apostoli quoties idē faciebant, orasse leguntur.

l. 9.

idem.

et. 10.

id. 12.

Quā enim Petrus Aeneam paralyticam erigit Lida, Aenea, inquit, sanat te dominus Iesus: quid aliud quā orat? Rursum Ioppæ Dorcadē exataturus, petit solitudinem, flectit genua, et orat. Iam Centurio Cornelius, cuius tantus fuit ardor fidei, ut prius meruerit accipere spiritū sanctū, q̄ tinctus esset baptismo, quid audit ab angelo? Orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu domini. Oranti letum nūciū affert angelus. Et Petro oranti de conuersione gentiū ostenditur uisio: Ascendit, inquit, Petrus in superiora, ut oraret arca hora sextā. Iam ubi Herodis seuitia cō progressa fuisset, ut occiso Iacobo, Petrum apostolorū primāpē coniecisset in carcerē, quid fecit ille iam numerosus Christi

populus?

populus? Non insiliit in regem, non effregit arcerem, nullum conatuit in ciuitate tumultū, non confugit ad artes magicas. Quid igitur, nimirum, ut legitur, oratio fiebat pro eo sine intermissione ab ecclesia ad deum. Nec mora, liberatur ab angelo, moxq; petit domum Mariæ matris Ioannis, ubi erant multi congregati, orantes. Quin & Antiochiæ, quū Paulus & Barnabas insigniuntur apostoliā nominis autoritate, nihil fit absq; deprecatione: Tūc, inquit, ieiunantes & orātes, *Ibid. 13.* imponētesq; eis manus, dimiserunt illos. Et illis uisissim Lystri, Iconij & Antiochiæ, quum per singulas ecclesias ordinant presbyteros, adhibetur deprecatio cū ieiunio. Quin & Philippis Paulus egressus ē ciuitate, petit locū, ubi futura erat solēnis deprecatio, atq; illic Christo lucrifecit Lydiā purpurariā. Rursus eū *Ibidem, 1.* tibus ad orandū, obstrepit puella Pythoni obnoxia, & liberatur. Porro quoties cōueniebatur ad frangendū panē, eadē opera cōueniebatur ad orādū, id quod prius discipulis penē quotidianū erat. Isq; mos & in posteros deriuatus est, ut quoties episcopi aut alioqui celebres uiri coirent, primū hospitalitatis auspiciū esset deprecatio, deinde communio, mox colloquium. Paulus Mileto soluturus, non prius adit nauim, quā flexis genibus orasset cū omnibus fratribus, quorum aliquot exciuerat Epheso. Rursus Tyro proficiētes, *Ibidem. 2.* steriles littoris arenas deprecatione cōsecrauit: sic enim legitur, Et positis genibus in littore orauimus. Nimi *Ibidem. 2.* rū hoc erat quod præperat leuātes puras manus in

omni loco. Eidem Theſſalonicae carcer erat templum.
 26. Quin etiã apud Agrippã ac Feſtum cauſſam dicens,
 in uinulis orat, optans à deo, ut non ſolũ aliquantũ
 lũ, ſed uehemẽter omnes, qui in eo cõſeſſu audiebant
 ipſum orantẽ, tales redderẽtur, qualis erat ipſe, tan-
 tũ exãptis uinulis. Orat et in naui ceteris exanima-
 tis metu, & donatæ ſunt illi omnes animæ quotquot
 erant in naui. Idem omnes epistoſas ſuas auſpicatur à
 27. precando. Quid enim illa ſolennia, Gratia uobis &
 pax, & c. aliud ſunt quàm precatio? Idẽ eſt exordium
 omniũ, præter unicam ad Hebræos, quæ uel hoc argu-
 mẽto nõ uidetur eſſe Pauli: pleraſq; præcatiõẽ claudit.
 Ad Romanos hanc habet clauſulã, Gratia domini no-
 ſtri Ieſu Chriſti cũ omnibus uobis, Amen. Ad Corin-
 thios prior hãc, Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti uo-
 biſcũ. Charitas mea cũ omnibus uobis in Chriſto Ieſu,
 Amen. Poſterior hãc, Gratia domini noſtri Ieſu Chri-
 ſti, et charitas dei, & cõmunicatio ſãcti ſpiritus ſit cũ
 omnibus uobis, Amẽ. Ad Galatas hanc, Gratia domini
 noſtri Ieſu Chriſti, cũ ſpiritu uestro fratres, Amẽ. Ad
 Ephesios hanc, Gratia cũ omnibus qui diligũt domi-
 nõ noſtrũ Ieſum Chriſtũ in incorruptione, Amen. Ad
 Philippenſes hanc, Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti,
 cũ ſpiritu uestro, Amen. Nec diſſimilis eſt clauſula cæ-
 terarũ omniũ, etiã illius quæ inſcribitur ad Hebræos.
 Haſ clauſulas uidetur æu ſymbolũ adieciſſe ſua ma-
 nu, etiã in his epistoſis quas dictabat. Sic enim ſcribit
 ad Theſſal. ſecũdo, Salutatio mea manu Pauli. Quod
 eſt

est signū in omni epistola, Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amē. Iā in medijs epistolis quoties erūpit uel in hymnū, uel in gratiarū actionē, uel in deprecationem, uelut oblitus instituti sermonis? Sic ad Philip. Et pax dei, quæ exuperat omnē sensū Philip. custodiat corda & intelligentias uestras in Christo Iesu. Rursus ad Ephesios capite tertio, Huius rei gratiā flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi: & mox erūpit in hymnū, Ei autē qui potest omnia facere, &c. Rursus orat scribens Romanis, Optarima anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c. Ac mox erūpit in hymnū, Qui est super omnia deus benedictus in secula, Amē. Rursus orat ap. septimo, In felix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis huius? Rursum capite undecimo, disputationē interrūpit hymnus, O altitudo diuitiarū, &c. Multis autē laus testificatur, quòd in quodiāis precibus suis memor esset omnium qui credidisset Christo. Et horū mutuas preces quāta solitudine flagitat, quā alijs in laus, tū epistola ad Rom. ap. 15. Obsecro, inquit, ergo uos fratres per dominū nostrū Iesum Christū, & per charitatē sancti spiritus, ut adiuuetis me in orationibus uestris pro me ad deū, &c. Ab his exemplis precandi assiduitas defluxit ad maiores nostros. Adeo quicquid illis agebatur, aut erat deprecatio, aut deprecatione consecratur, primū congressū auspicabantur ab orando: colloquiū & conuiuiū precibus interrūpebatur, digressio deprecationē habebat, sōni initium erat deprecatio.

24 MODVS ORANDI PER

qui frequēter et precibus interpellabatur. Vigilia matutinae principiū erat deprecatio. Vnde manem hodie in ecclesia consuetudinis priscae uestigia. Sunt preces nocturnae, sunt matutinae, quae ad primā dicuntur, sunt tertiae, sextae & nonae. Sūt uespertinae, suntq; quae coenam sequuntur, & somnū praecedunt, quas Cōpletas uocant. Si quò discedebatur, siue redibatur aliquò, siue quid noui tentabatur, preceatione consecrabatur omnia, Adeo ut Philo de Christianorū instituto librum inscripserit, de uita contemplatiua supplicum. Poterā hīc ex priscae Historijs permulta colligere, quae nobis declarant, quantū fuerit patribus nostris orandi studiū; ueluti de Iacobo, cuius genua ob frequētiā orandi, camelorū instar callū duxisse leguntur. Sed mihi non est animus depreceationis cōmendationē aliunde petere, quā ē sacris libris. Nam & ueteris testamenti uolumina copiosam suppeditant materiam, hac de re differendi. In quibus omnis sanctorum sermo, quid aliud est quā deprecatio? Psalmorū liber quid aliud habet, quā perpetuum cum deo colloquium? Neque parū multa suppetent indidē exempla, quā potens & efficax res sit, pura ad deum deprecatio. In libro Geneseos, non arbitror Abel obtulisse sacrificium absque precibus. Certe Enos filius Seth primus occupauit orandi laudem, de quo scriptum est capite quarto, Iste coepit inuocare nomen domini. Artium humanarū inuectores tantum commemorati fuerant, solus Enos hoc elogio decoratur, quòd auctore deo successerit

fuisset in locū Abel. Post diluviū egressus ex arca
Noë, nihil prius curæ habuit, q̄ ut edificaret altare
domino, & immolaret holocausta. Abraham ut primū Gen. 12.
audiuit terræ promissionē, extructa ara, inuocauit no-
men domini: idē subinde fuisse legitur, quoties muta-
uit sedem. Exemplū hoc imitati sum ceteri quoq; pa-
triarchæ, ne singula persequens, tædio grauē lectorē.
Eiusdem operis capite uigesimo, orat Abraham, & à Ibid. 20.
morte liberatur Abimelech: & huius uxor, atq; analla
rū grex sanatur à sterilitatis uitio, quod illis immisc-
erat iratus dominus. In Exodo Moses orat dominū, & Cap. 8.
intercunt ranae, quæ totā occupauerāt Aegyptū. Iterū Ibid. 9.
orat, & desinunt tonitrua grandoq; uastare regio-
nem Aegypti. Rursus, quum offensus deus ob uitulum
aureū, quē pro deo coluerant Aegyptiorū more, pa- Ibid. 23.
rat uniuersum populū interitione delere: deprecia-
tus est Moses pro populo & placatus est dominus, ne
faceret malū, quod loquutus fuerat aduersus populū:
sed antè fortuna belli cū Amalechitæ pēdebat à bra- Nu. 10.
chijs Mosi deprecantis in monte. Non sine prece
moueatur arca. Dicebat enim Moses, Surge domine,
& dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à
facie tua. Nec sine prece deponeretur, Reuertere Nu. 11.
domine ad multitudinē exerātus Israël. Prece
dabatur signū belli, prece dānebatur receptui. Rur-
sum, quum ignis domini deuoraret extrema castrorū
Israël, clamauit populus ad Mosē, Moses clamauit Ibid. 12.
ad dominū, & subito absorptus est ultor ignis. Cla-

mat

26 MODVS ORANDI PER

mat idē ad dominū, et Maria quæ Mosi detraxerat
 lepra liberatur. Iterum murmurat populus aduersus
 14. dominū, et paratur ultio. Sed Moses blanda deprecā
 tione mitigat accensam irā dei, et audit, Dimisi iuxta
 uerbū tuū. Iam quū deus offensus seditione Chore pa
 16. rarat uniuersā multitudinē internitione delere. Mo
 ses et Aaron prona facie se prosternentes in terram,
 precibus impetrarunt à domino, ut poena nō inuoluc
 ret nisi paucos seditionis autores, quos terra dibiscens
 uiuos absorbit. Mox ubi recruduisset populi mur
 mur aduersus Mosē et Aarō, rursusq; dominus pa
 raret extinguere rebellē populū, orant, prostrati in
 terrā, iussuq; Mosi Aarō stās inter mortuos, quos ignis
 domini cōsūperat, et inter uiuos iā morti proximos
 incēdit Thymiana, precibus dominū exorās, ut assae
 20. ret plaga, quæ iā absūperat supra quatuordecim mi
 lia hominū septingentos. In deserto quū populus sit
 2.2. deficeret, ac resspectaret ad seditionē, Moses et Aa
 rō proni in terrā orāt, et aquarū uis eliditur ē petra.
 Iterū orto murmure, ob itineris prolixi tediū, deus
 iratus immiserat in populū serpētes igneos, multisq;
 cadētib; multitudo territa, clamauit ad Mosē. Mo
 ses clamauit ad dominū, et erigitur serpens aeneus, q
 cōspectus liberaret illos à mortis discrimine. Mosi suc
 10. assor Iosue precibus ad dominū fuis, solis ac lunæ cur
 sū remoratus est, donec ultus esset hostes suos. Sic enim
 legis Iosue cap. 10. Tūc locutus est Iosue domino, nimi
 rū implorans auxiliū domini: mox loquutus est, soli et

lunæ: Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra uallē Haylon. In libris Reg. tacitè precatur Anna cō- 1. Reg. 1.
iunx Helana, & pro sterili fit mater feliāssima pro-
lis laudatiss. Samuelis. Qui quū populus Israēliticus
expauiſet ad rumorē irruētū Philistæorū, clamauit
ad dominū, et exaudiuit eū dominus. Viāt Israēl, do- Cap. 7.
mino pauorē omnē in hostē uertente. Idē clamauit ad
dominum, & in tempore messis subito orta est ingens
tēpeſtas tonitruī atq; hymbriū. Nō arbitror hīc præ- 2. Reg. 2.
tereūdū, quomodo Dauid tam atrox uariūq; crimen
et irā domini suppliā precatiōe diluerit ac placarit.
Idē cap. 24. plagā domini ſeuientē in populū præ- 3. Reg. 3.
ābus imitigat, molato sacrificiō in arca aurea. Solo-
mon quod prudēter petit à domino, multo cū ſœnore
amulatū impetrat. Rursus tēplū iā extructū exor- 3. Reg. 1.
natūq; proluxa dedicat preatione. 3. Reg. cap. 8. He- ibid, 18.
lias clamauit ad dominū & in uitā reuocat Sarepta-
næ filiū. Idē preatione nō longa impetrauit ignē de
cœlo, qui consumeret totam uictimā toties aqua per-
fusa. Rursum orat pronus in uertiæ Carmeli, & post
diutinā siccitatē subito ingens pluuia uis oborta est.
Huius ſucceſſor Helizæus hoſpitis ſuæ puerū uitæ re- 4. Reg. 4.
ſtituit, ſuſis ad dominū præbus. Ezechias rex mortē
à domino denūciatā, præbus remoratur in annos quā-
decim. Vbi reditur ad inſtaurādū tēplū domini, non 4. Reg. 2.
petuntur auxilia à rege, ſed præbus ac ieiunio pro-
ſperatur iter. Ac Neemias nihil poſtulat à rege, niſi pri- 1. Eſd, 9.
us cōpreatus dominū cœli. Orat & Tobias, orat &

- Esd. i.** Sara filia Raguelis, & utrique pro tristibus latiora succedūt. Tribus noctibus orat Tobias filius cū Sara uxore, & iugulato demonio, felix cōiugiū profunesto contigit. Nōne fortissima uirago Iudith, Holophernē hostem orando deiecit? Nec Hester pulcherrimū faci-
p. 13. nus aggreditur, nisi prius triduanis ieiunijs ac precibus, implorato fauore numinis. Daniel quum seruiret impio regi, tamē ter in die flexis genibus orabat dominū. Oravit Ionas de uētre cēti clamans ad dominū,
p. 14. & redditus est uiuus. Iā superstitiosæ cuiusdā diligētiæ uideatur, si pergā ex singulis prophetis orādi uel præcepta, uel exēpla colligere, quum totus illorū sermo nihil aliud ferē sit, q̄ deprecatio. Hæc abūdē suffecerint ad declarandū, quanta fuerit antiquis oran-
p. 2. di cura, quamq; diligenter nobis dominus Iesus eiusq; discipuli precandi assiduitatē instantiamq; tum præceptis, tum exēplis commendarint. Habebat Ethnicorū superstitio in depellendis malis, in auspicandis rebus, in agendis gratijs, in coniectando rerum euentu, suas expiationes, procurationes, auspiciā, auguria, omina, oracula, annulos, incantamēta, triūphos, ouationes, supplicationes, sine quibus in præliū non ibatur, non suscipiebatur magistratus, nō adibatur hæreditas, nō ducebatur uxor, nō tentabatur nauigatio, non designabantur extruēdæ urbi pomeria, nō consultabatur de negotio publico, nō fiebat cōdō apud populū, non expiabantur fulmina aut portenta, nos pro tam multis unicū ac simplex habemus præsidū, sed illis
 omnibus

omnibus efficiāus, uidelicet purā ad deū deprecationem. Pro triumphorum, ouationum, & supplicationū inanibus pompis, habemus hymnos & gratiarū actiones. Verū hīc fortasse nobis aliquis mouerit quæstionē. Quū dominus interdixerit apostolis suis in orando multiloquiū, testeturq; patrem scire quid nobis sit opus, etiam antequā petamus, quur apud Lucā idē doceat assiduē orādū, nec unquā cessandū ab orando? Similiterq; Paulus iubet nos ātra intermissione preari. Hæc sibi nō uidentur constare. Deinde, quid opus sit assiduis ad deū clamoribus, quum illud nō ignoret, quid regret nostra neccitas. Quod si tale est, ut cōducat salutē nostræ, ille uel ultrò daturus est: sin minus, ne rogatos quidē dabit. Postremò qui consistit, ut damnet in precādo multiloquiū, quū ipse legatur in hortō & orasse prolixius, & ter eundū sermonem inter orandū repetisse. Ad quorū singula ut pauās respōdeam. Quemadmodū hymni & gratiarū actiones nō in hoc à nobis requirūtur, ut hinc quicq; cōmodi accedat deo, sed ut nostra imbecillitas exercitamentis huiusmodi discat magis ac magis metuere, uenerariq; dei magnitudinē, magis ac magis amare bonitatē, crebra cōtēplatione maiestatis illius, ac beneficiorū illius in nos cōmemoratione. Ita nobis expedit orare frequēter, nō ut deus discat à nobis, qd sit opus, sed ut assuescimus ea qbus egemus, ab illo sperare: utq; desideriiu eternæ uitæ magis ac magis accendatur in nobis, dum frequēter hīc animū intendimus, ut ardēter petamus

Matth. 6

ab eo, qui solus dare potest. Frequentes hymni docent nos, omnē gloriā uni deo debere. Crebra gratiarum actio, docet qcqd in nobis est boni, id totū dei benignitati acceptū ferri oportere. Assidua precatio prestat, ut semp crescat in nobis celestū bonorū amor, q nisi subinde uotis ardētibus, uelut ignis aura, suscitetur, primū tepescit, deinde paulatim extinguitur. Quēadmodū. n. indignus est accipiēdis, qui pro acceptis nō agit gratias, hoc est, q nō agnoscat dei beneficentiam: ita non meretur accipere tantam felicitatem, qui eā aut nō desiderat, aut desiderat frigide. Porro qui uehementer aliquid amat ac sperat, nō potest nō frequēter optare, ut quod amat cōtingat. Quid est igitur nō cessare ab orando? per omnem uitā desiderare summum illud bonum, quod nobis in futuro seculo promittitur. Ad hunc scopum quum homines pij dirigant quicquid agunt interim in hac uita, siue comedunt, siue bibunt, siue dormiūt, nimirum tota illorum uita perpetua quādā est deprecatio. Sic enim loquitur Raphaēl Tobie, Quādo orabas cū lachrymis, & sepe liebas mortuos, & relinquebas prandiū tuum, & mortuū abscondebas per diem in domo tua, ego obtuli orationem tuā domino. Nimirum totū hoc quod agebat, erat oratio. Quoniam autem animus ob huius corporis auli necessitatē frequenter in multas curas distrahitur, ad exatandā huius desiderij santillā, expedit frequenter animum ab huius seculi curis auocare, quō secretis precibus inalescat in amorē uitę celestis.

sis. *Præstat et hoc istās deprecati o, ut copiosius quod
 petitur accipiamus. Nā uehementer optasse quæ nobis
 promisit deus, est quodāmodò promeruissc. Porro si
 quando legimus uota sanctorū per angelos internun-
 cios perferri ad deū, quemadmodū Raphaël Tobie
 preces diāt se. ptulisse ad dominū; atq; in Apocalypsi
 angelus adstat altari gestans thuribulum aureū, unde
 gratissimus suffitus aromatū asāndens perfertur usq;
 ad cōspectū dei. Rursus in Actis legimus, quod preces
 & eleemosynæ Cornelie asānderint in memoria in
 cōspectu dei. Quim & Paulus scribens Philippensi-
 bus, monet ut petitiones illorū innotescant apud deū.
 Hec, inquam, & huiusmodi si quando sunt obuia in
 sacris literis, non sic accipienda sunt, quasi quemad-
 modū rex aliquis per nūncios disāt, quid alibi gestū
 sit, aut per asistentem admonetur, cuius fuerat obli-
 tus: ita per angelos internūncios resāscat deus, quid
 nos optemus: aut cōmonefiat, quid fecerimus: aut no-
 stro clamore disāt, quid desideremus, qui melius no-
 uit corda nostra, quā nos ipsi, aut mentes etiā ange-
 lice. Sed hic est arcane scripturæ mos, ut hominibus
 humano more loquatur. Quod rogari uult, nostra cau-
 sa uult, & ipsi potius orando disāmus, quid nobis sit
 opus, quā ille. Deniq; si quando angelorū ministerio
 utitur, non sic utitur, quasi usquā illis ministris egeat,
 sed sic rectius intelligimus, quāto pere curæ simus deo,
 qui nobis angelos suos curatores & protectores ad-
 diderit. Et angeli fruuntur charitate sua, dū perlatis*

Cap. 11.

Cap. 8.

Cap. 10.

Cap. 4.

ad

ad deū uotis nostris, dei dona uicissim ad nos ferunt. Ad hæc iuxta scripturarū idioma ignorare dicitur dominus quod non approbat. Sic nō audit præces illorū, qui non sicut oportet petunt. Rursū innotescunt illorū petitiones, qui sic orant, ut mereātur audiri. Proinde Paulus præmisit, ut nihil solati sitis, sed in oī oratione & obsecratione cū gratiarū actione petitiones uestre innotescant apud dominū. Non audiuntur solati, qui præsidio cœlesti diffisi, fidūt humanis opibus aut ingenijs. Nō orant sed obsecrant, q̄ nō orāt instāter. Nō orāt cū gratiarū actione, q̄ quoniā quod accipiūt, suis adscribūt meritis potius, q̄ benignitati diuinæ, nō tribuunt gloriā deo, nō innotescunt illorū præces apud deū, qui cum pharisæis stant in angulis platearū, & sub prætextu proluxæ preceationis deuorant domos uiduarū. Iam si cui uidetur impossibile, ut homo nunquā æffet ab orādo, quod apud Lucā præcipit dominus: aut sine intermissione prætur, quod docet Apostolus: aut intelligat, totā piorū uitam esse iugem ac perpetuam orationē, donec contingat summum illud bonū, quod semel adepti, desinamus torqueri desiderio: aut putet hic esse tropū, qui dicitur hyperbole ut accipiat eū indefinenter orare, qui frequenter & instāter orat, nec desinat à precibus, donec quod petit impetruerit. Sic dictū est, Clama, ne æffes, exalta ut tuba uocē tuam. Nec interrumpitur deprecatio, etiam si remittatur ad tēpus illa mentis intentio, nisi ponatur eius rei desiderium quā petimus. Supere est ut ostendamus

tr. 12.

1. 58.

damus qui consistant, qui uidebātur inter se pugnare, pugnam enim in specē. Nolite multum loqui, et sine intermissione orate. Cuius questionis nodū forsitan sic expedierit aliquis, ut respondeat, non interdū nobis prolixiorē in precibus affectum, sed loquatatē. Verum huic protinus respondebitur, Christū non solum orasse prolixius, uerū etiā eundē sermonem ter repetisse. Idē Luc. cap. 6. pernoctat in oratione dei, quae si uocalis fuit, ut fuisse probabile est, non; potuit esse breuiloqua. Proinde quū dominus Matth. 6. docet discipulos suos, ne in orando multiloqui sint, nihil aliud docet, q̄ ne credant deū inani uerborū strepitu fleāti, rem eandem subinde flagitantū. Nam Graecis est βαττολογία: βαττολογεῖν autem illis dicitur, qui uoces easdē frequēter iterat sine causa, uel loquatatē, uel naturae, uel consuetudinis uitio. Alioqui iuxta praecpta rhetorū nonnunquam laudis est iterare uerba, quemadmodū et Christus in cruce clamauit, Deus meus deus meus: non erat illa βαττολογία, sed ardens ac uehemens affectus orantis. Non est loquax deprecatio, quā diu respōdet affectui. Non est battologia, quoties ardor animi, ueluti flāma subinde maior emicans, exprimit easdē uoces: alioqui deprehendes in omnibus psalmis sanctā quandā ac penē perpetuam battologiam. Domine ne in furore tuo arguas *Psal. 6.* me. Id semel dictum inculcat, neq; in iracundia corripias me. Misere mei deus secundū magnā misericordiā *Psal. 50.* tuā, Id iterat, Et secundū multitudinē miserationū tua-

rum dele iniquitatem meam. Huius uersuali clausulã
 recitat in proxio, Amplius laua me ab iniquitate mea,
 & à peccato meo munda me. Nec hoc satis affectui re-
 gis: Auerte faciẽ tuã à peccatis meis, & omnes iniqui-
 tates meas dele. Cor mundũ crea in me deus, & spiri-
 tũ rectum innoua in uisceribus meis. Eadẽ battolo grã
 animaduertere licet in præceptis ueteris testamenti,
 atq; adeo in præceptis Christi, præsertim apud Ioan-
 nẽ. Quoties iterat eadẽ, dũ illis infigere studet chari-
 tatẽ mutuã, fiduciã in ipso, & precandi instantiã? Nõ
 est hæc ethnicorũ battologia, sed uel affectus pij ue-
 hementia, uel studiũ inculcandi, cuius non meminisse
 priuies esset. Itaq; dominus non simpliãter dixit: No-
 lite multũ loqui, sed adiecit, sicut ethniã: putant enim
 q̃ in multiloquo suo exaudiãtur. Nolite ergo assimu-
 lari eis. Habẽt hæc battologiã etiã ueteres poetarũ
 hymni, quos i deorũ suorũ laudẽ cõposuerũt, in q̃bus
 nõnunquam unus deus quadraginta diuersis nomini-
 bus inclamatur, ut ex tã multis unũ saltem agnoscat.

Matth. 6. Talis erat oratio prophetarum, quos legimus incla-
 m. Reg. 18. massse nomẽ Baal à mane usq; ad uesperã, nihil aliud
 dicentes, q̃, Baal exaudi nos. Et ijdem à meridie, ma-
 ioribus etiã clamoribus fatigare coeperunt deũ suũ.
 Nec defuerunt hæretiã, quos Psallianos siue Euchis-
 tas appellant, qui dum, quod dominus dixerat, nun-
 quã ab orando cessandum, & quod Paulus iubet, ut
 sine intermissione oremus, perperã acciperent, totos
 dies nihil aliud, q̃ repetebant psalmos ac preulas,

in

in hoc cōcertantes, ut q̄ q̄ plurimū psalmorū euoluisset, is uideretur ceteris sanctior. Et tamē ne sic quidē prestiterunt, quod iuxta grammaticum sensum sonat, nunquā cessandum ab orando, et sine intermissione orate. Certē uel abus ac potus, certē uel somnus, certē uel tussis, sternutatio aut osātatio interrūpebat illorū precēs. Verū hac de re fortasse plura, quā locus admo-
nebit, nos de modo precādi nōnulla differere. Vt igitur quod polliati sumus, breuiter absoluauius, primū considerandū est, quis sit is quem oramus, et quis sit is qui orat. Si cui cum Cesare sit loquendum, quanta solitudo se se componit, ne quid sit in cultu, in corpore, aut in uerbis, quod Caesaris offendat oculos? Et tamē hic homini cū homine res est, mortali cum mortali. Proinde qui parat adire thronū diuinę maiestatis, quā ipse quoque tremunt angelicę potestates: quanto studio par est ut se ipsum cōponat, ne quid sit quod offendat oculos dei? Regi non loqueris, nisi flexis in terram genibus: et deo loqueris erectus, non dicto corpore, sed arrogantia, sed fiducia tui. Hominem regem non audes appellare, nisi pura ueste, pexo capillitio, loto corpore, ac fortassis etiam uncto, ne quid offendat pector: et dominum appellas tot modis inquinata conscientia? Multis apud principes mundi dicturis, pudor ac reuerentia sublimitatis, licet humana, uocem simul ac mentem adimit: et tu oscitans ac uelut aliud agens loqueris deo tuo? Deo clamas, Exaudi orationem meam, auribus Psal. 4.

perāpe uerba oris mei, nec ipse perāpis interim. quæ loqueris. Ne quid interim loquar de istis, qui lingua sonātes sacras preces, oculis lasāuiunt, animo uersant obscœna. Ceterū, ne quæ ab orando deterreat dei cōsiderata maiestas, illud secum cogitet, eundem nulla re maiorem esse, quā misericordia & charitate erga genus humanū. Accedis ad conditorem, sed idem redemptor est. Adis dominum omniū, sed idē pater est ipsi fidentium. Adis iudicē, sed cum qui filium unicum tradidit in mortem, ut omnes seruaret, condēnaret neminem. Adis iustū, sed interim tempus datum est misericordiæ. Et quoniā iustus est, non potest fallere promissis: promisit autem per filiū, se nihil negaturū ijs, qui cum fiducia petunt in nomine filij. Interim & te ipsum cōtemplare preator. Homūculus accedis ad solij dei. Deo nihil cogitari potest sublimius: homine uerò quid abiectius, qui, etiam si pius sit, & innocens apud homines, tamen omniū hominum puritas impuritas est, si ad diuinā puritatem conferatur. Quid igitur hic fādet homo? Erigat sese oportet in altū, ut cū eo qui in cœlis habitat, imò qui supra cœlos omnes est, atq; adeò, ut melius dicam, qui sublimitatē omnē, quæ diu uerbis, aut animo cōnāpi queat, transcendit, loqui possit. Et noua quadā ratione fit, ut quò magis sese deiecerit, hōc deo fiat uidiōrior. Procul aberat à deo Phariseus ille, qui proximus propiātorio cōmemorabat sua benefācia, ac ceteros homines præ se sustinebat. Publicanus qui procul stans orabat, propiūs addeum

uis oret.

c. 18.

deum accedebat. Exaltus enim est dominus, & humilia respiciat, alta uero à longe cognoscat, fastidit fastidiosos, & respiciat in deprecationem humilium, & non spernit precem illorum. Vis audire quam res sit sublimis hominis sese deijcientis deprecatio? Docet hoc sapiens ille Sirach: Oratio, inquit, humiliantis se, nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur, & non descendet, donec altissimus respiciat. Est & hodie uidere quosdam superbos deprecatores, qui quum sint laici, tamen opibus aut stemmatis suis turgidi, irrumpunt in chorum sacerdotum, eosque nonnunquam suis depellunt sedibus. Nulla species orantis in gestibus aut uultu, diacres illos in theatro quopiam ostentare sese. Principi datur tentorium aureum proxime altare, nonnunquam & supra. Vidimus et plebeios homines, depulsis alijs, sic ingredientes sese ad altare, ut sacrificium contingerent, atque etiam nidore suo afflarent, quasi deo propiores quam ceteri, qui procul absistunt, atius exaudirentur. Quin etiam illud morientes ambiunt, ut in sanctis sanctorum proxime summam aram sepeliantur: quasi deprecationes, quae fiunt pro defunctis, atius ad ipsos quam ad alios peruenire sint. Dicit aliquis, Quomodo fiet, ut me deijcendo erigam ad eum, qui est super omnem altitudinem, & erigendo deijcam? Si uis euolare ad deum (nam omnino deprecatio uolatus quidam est anima) saranam carnis deponas oportet, & alas induas. Quomodo subuolabit in coelum animus plumbeo peccatorum onere depressus? Quomodo sese

Eccle. 31

38 MODVS ORANDI PER

1.4.
 Subriget in sublime, qui tanto auri argentiq; degra-
 tur pondere? qui præter terrā nihil habet in pectore?
 qui totus est carneus? Pater tales querit deprecatōres,
 qui ipsum orent in spiritu. Itaq; spiritus fias oportet,
 ut spiritus spiritū alloquaris. Si peccator es, abijce pec-
 catorū sarānā, exue peccandi affectus, deijce te ipsum in
 sacco & cinere, cum publicano subduato te à sacris,
 prostratus in terram tunde pectus, cum Magdalena
 plora demissus ad pedes Iesu, cū Petro exi uelut in-
 dignus cōspectu domini, & amare flecto, sis in prin-
 cipio accusator tui, nihil aliud appella q̃ dei miseria
 cordiā: sic à deo recedens propinquus fies deo. Si cri-
 minū mole grauat⁹ non es, tamen deprecaturus, sora-
 didas humilesq; curas tantisper abijce, dum cū altissi-
 mo loqueris, expurga si quod maleuolētiæ fermentū
 resedit in animo tuo aduersus proximū: ac leues etiā
 culpas, sine quibus hæc uita non trāfigitur, dilue. Hinc
 mos inoleuit apud Christianos, ut ingressuri sacram
 edē, orandi gratia semet lustrēt aspersione aquæ cō-
 secratæ. Quin & hoc ipsum corpusculū, quod arua-
 ferimus multis obnoxiiū infirmitatibus, aggrauat ani-
 mam, ac terrena inhabitatio deprimat sensum multæ
 cogitantē. Et si fas est hīc Horatij uerbis uti, Corpus
 onustū, Externis uitijis animū quoq; degrauiat ipsum,
 Atq; affigit humo diuinæ particulā auræ. Qui diui-
 tes sunt in hoc seculo, uelim nolint coguntur frequen-
 ter humi repere, pauperes uerò hīc interpellat uxor
 indotata, hīc liberi destituti. Ceterum qui simul &

uxoris,

uxoris, ac liberorū, et affiniū atra degrauiati sunt, et opibus onerantur, et honorum ac magistratuum mūdanorum sarcinam sustinent, ac negotiorum undis obruuntur, hi nimirum pisces adsimiles sunt, immersi crassiori elemento, et reā proas undarū motibus bucc et illuc uacillantes. Sunt tamen et mundi pisces, qui pinnulas habent, quibus nixi, subinde saltu promicant in aurā puriorem, quidam etiam uolatū meditantur. Quid igitur istis suadebimus? Quid, nisi ut orent dominum, ut dignetur ipsos Euangelico reti captos pertrahere ad littus uitæ tranquillioris. Sed quodcumque genus animantis sit homo, metamorphosim accipiat oportet, ut ex reptili, quadrupede, aut pisce fiat uolucris: fiet autē, si sumat alas colūbæ, quas optat psalter ille mysticus, q̄ multis oneribus degrauiatus: Quis, inquit, dabit mihi penneas, sicut columbæ, et uolabo, et requiescam? Innoxia quidē auis est columba, sed perniciosissimi uolatus. Huiusmodi colūbis delectatur in canticis sponsus. Columba eris, si nulli malum incogites, si

Psal. 54

Cap. 6.

neminē iudices, si de nullo perperam suspicaris. Verū alas, inquires, unde? Duas indicabo, quibus facile subueharis in coelum: altera est contemptus rerum mandanarū, altera est desiderium rerum coelestium: altera te submouebit ab his quæ sunt carnis, quemadmodū sacer ille psalter, iam impetratis alis dicit: Ecce elongaui fugiens, et mansi in solitudine: altera te admovebit throno dei. Felix est solitudo, quæ subduat animū nostrū ab omni cōsortio uitiorum, aut malarū

C iiij cupiditatum,

n. 7.

l. 83.

l. 41.

cupiditatum, atq; etiā quantum fieri potest, ab omni
 strepitu solitudinū carnis, ad quas tamen ipsa necessi-
 tas nonnunquā reuocat, interdū & fraterna chari-
 tas. Vis audire priorē alā loquentem? Audi: Infelix
 ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
 Audis uotū gessientis ab his quæ uidentur prorsus a-
 uolare. Vis audire alterā? Quā dilecta tabernacula
 tua domine uirtutum, concupiscat & desiāt anima mea
 in atria domini. Et, Sicut cernuus desiderat ad fontes
 aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Audis
 affectum aspirantis ad immortalitatis contubernium.
 Cōmonstrauit nobis utranq; alā Paulus ad Colos.
 tertio: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt
 querite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ
 sursum sunt sapite: Habes alā subuehentē ad cœlū.
 Addit, Non quæ super terrā: Habes alā fugientē.
 Eā clariū indicat paulō inferiū: Mortificate ergo,
 inquit, mēbra uestra quæ sunt super terrā. Mēbra
 uocat cupiditates carnales. Ac mox: Expoliantes uos
 ueterē hominem cum actibus suis, & induentes nouū.
 Vetus homo terrenus est, & idcō subuolare nescit, sed
 in terram pronus nihil amat aut querit nisi terrenū.
 Ceterū quisquis in nouū hominē transformatus fue-
 rit, is quoniā ea quæ prius faciebat plurimi, nūc du-
 at pro ruderibus: et quæ prius existimabat ingēs esse
 lucrū, nunc iudicat esse damnosa, ex peade terrestri
 factus est uolucris cœli, factus est colūba, habetq; duas
 alas, quibus se subrigat ad thronū dei. Hactenus con-
 sideratū

sideration est, quis qui rogatur, & quis qui rogat.
 Monet hîc temporum status, ut obiter pauca disautia-
 mus, ad quem sit dirigenda precatio. Videmus autem
 solenes ecclesiæ præces à prisâs nobis traditas: de his
 sentio, quas collectas uocant, plerasq; dirigi ad patrē,
 nonnullas ad filium, nullas ad spiritum sanctum, in
 omnibus tamen fieri trium personarū mentionem. Idēq;
 tanta religione uidemus à ueteribus obseruatū, ut ne
 in his quidem, quibus multis utitur in ferijs Penteco-
 stes, ulla sit quæ spiritum sanctū appellet. Hoc duntaxat
 in his, quas sacerdos pro toto populo pronūciabat.
 Ceterū in cantionibus, quas populus decantabat, non
 uitatur inuocatio sancti spiritus, uelut in profis, hym-
 nis, et antiphonis. Tanta erat antiquis religio, ne quid
 auderem, quod diuinis literis non esset expressū. Ideo
 serè preces omnium dirigantur ad patrem, quia
 palā & crebrò legunt apostolos admonitos, ut patrē
 coelestē orarent, sed in nomine filij. Et filius in Euan-
 gelijs frequenter orans patrē alloquitur, spiritū san-
 ctum promittit, non orat. In solo Ioanne, quum toties
 iubeantur: rogare patrē, in nomine filij, semel duntaxat
 legitur. Si quid petieritis me, in nomine meo hoc
 faciā. Quanquam hoc pronomen, Me, non additur in
 plerisq; Græcis codicibus, ac ne in Latinis quidē omni-
 bus. Certē Theophilactus nec legit nec interpretatur,
 haud dubium interpretaturus si legisset, quū illic pu-
 gnet aduersus Arianos, ex his uerbis: Si quid petieritis
 hoc faciā; arguens æqualem filij potestatem cum pa-
 tre.

tre: collecturus idē efficiāus, si scriptū fuisset, Si quid petieritis me. Quāquā hīc obstrepit scrupus, q cōsistat, ut quis petat aliquid à Christo in nomine Christi, nisi fortē petimus, ab homine Christo in nomine filij dei: tametsi Stephanus in Actis, nihil ueritus est dicere: Domine Iesu accipe spiritum meum. Proinde hic sermo non eò spectat, ut dubitetur an sit inuocandus spiritus sanctus, sed ut dicturus de inuocandis diuis, indicē quā anxia fuerit maioribus religio suscipiēdi, quod autoritate manifesta sacre scripturæ traditam non esset, præsertim in his quæ superant humanū intellectū. Eadē religione fuit sanctus Hilarius, qui post diuturnū silentium, duodecīm libris instantissimē cōtendit, ut filium doceat esse uerum deum, quum solus pater dictus sit in Euangelio uerus deus: spiritū sanctum nusquā, quod scā, audeat pronūciare deum: nec adorandum proficetur, sed promerendum: eundē creaturam reueretur dicere, quum Hieronymus nō uereatur filium dei pronūciare creaturā. Nos diligentius exausis sacris uoluminibus, ac maiorum autoritate freti, non ueremur filium dei appellare uerū deum, & ad illum nostras preces dirigere, non hoc animo, quasi quicquam possit dare filius, quod nō daturus sit pater: sed quod persuasum habeamus, filium idem uelle, idem posse, quod uult & potest pater: quanquā pater autor & fons est omnium. Et fortassis hæc est bona pars Christianæ religionis, in rebus diuinis uenerari omnia, nihil autem affirmare, præ-

ter

ter id quod in sacris literis palam expressū est. Iam, quanquā satis constat, et apud ueteres orthodoxos, inuocationem sanctorum fuisse, præcipuè martyrum: tamen illud inter plerosq; conuenit ex scripturis canonias, doceri non posse, sanctorū inuocationem esse necessariā. Nec in solennibus præabus ulla precatio dirigitur ad sanctum aliquē, sed uel à patre, uel à filio petitur, ut illorū intercessio ac merita prosim, eorum memoriam piè colentibus, ac uestigijs illorū ingredi studentibus. Nullus autem sanctorū est, qui dicere possit, Quicqd petieritis à patre in nomine meo, aut si quid petieritis à me, hoc faciā. Sanarum egrotos Apostoli, suscitauerunt mortuos, sed in nomine Iesu, sed inuocato patre, cuius nomen etiā si nō exprimitur, tamen inuocatur in filio, quemadmodū et clarificatur in filio. Nunc duplex monetur questio: An piū sit inuocare sanctos, et an sit tolerandū. Etenim his qui cōtendum, ideò nō ferendā sanctorū inuocationē, quòd id nobis nō tradat apertè sacrarū literarū auctoritas: respōderi poterat, probabilius colligi, Si scriptura nec præcipit nec uetat, ideò nec exigendum ut necessariam, nec prohibendā ut impiā. Quandoquidē ipsa rei natura cum impietate cōiuncta nō est, ut interim hoc istis largiamur, quod assumunt, nihil exigē posse constitutionibus hominum, quod non expressum sit in literis Canonias. Hoc certè dogma fallit in pæpetua uirginitate Mariæ matris IESV, quæ quum sacrarum scripturarū euidentibus rationibus doceri

non

non possit, tamen quoniā magno cōsensu nobis à pri-
 sīs orthodoxis tradita est per manus, nemo tolerā dē
 existimaret, qui asseueraret, illā edito domino pōst a-
 uiro cognitā fuisse, ac fortasse ne illum quidem quā
 hac de re ambigeret. Quod si responderim, ideo non
 tolerandū hunc asseueratorem, aut dubitatōrē, quod
 probabilē opinionem, iam olim magno consensu gen-
 tium probatā, conetur conuellere: id quod absq; tur-
 batione publicae tranquillitatis, magnoq; Christiani
 gregis offendiculo fieri non potest: obijā poterit ex
 sanctorū inuocationē, simili consensu traditā à prisīs
 orthodoxis, eoq; nō leuiori scādalo posse labefactari.
 Non hīc audiā istos qui obijāunt exemplum erroris
 inueterati. Aliud est quippiam quocunq; modō inole-
 uisse, aliud est rem naturā piā ab his fuisse traditam,
 qui uidi fuerūt temporibus apostolorū, magnoq; et
 longo totius orbis Christiani cōsensu fuisse cōproba-
 tam. Nec mihi uidetur leue argumentū, quod Hiero-
 nymus adfert, pugnās aduersus Vigilantiū. Si pij dū
 adhuc mortale corpus arcūferentes nec omnino carēt
 peccatis, et egent alienarū precum intercessionē, ta-
 men audiuntur orantes pro fratribus: quantō magis
 credendū est, eosdē iā exuta mortalitate, omniq; uitae
 huius contagio liberos, posse aliquid apud deū, pre-
 sertim cū neq; fraternam charitatem, neq; nostri stu-
 dium cum uita posuisse credendū sit. Certē dubitari
 non potest, quin hi, qui iā in coelis agūt, uotis arden-
 ti simis optent salutē omnīū, qui Christi nomē profi-
 tentur

tentur. Et si quū in uiuis essent, orabant etiā pro his
 qui erant à Christo alieni, atq; adeò pro ijs à quibus
 affligebantur, & occidebantur: quī consentaneum est
 eosdē nunc nec pro fratribus periclitantibus orare,
 nec quicquam apud deum posse, pro cuius amore sese
 tradiderunt in mortem? Et si piē faciebat, qui Paulo
 in terris agenti dicebat: Ora pro me dominum: impius
 habebitur, qui totidē uerbis appellet eundē nūc agen-
 tem in coelis? Si respōderint, hīc esse statū promerēdi,
 post hāc uitā nō itē: regeri poterit in eos ipsorū do-
 gma, siquidē hoc quod asserunt, non est expressum in
 sacris literis, uidelicet post hāc uitā pios nihil prome-
 reri. Et si demus sanctos uita defūctos nihil promere-
 ri, artē pius ille affectus nō potest non esse deo gra-
 tissimus, quo sanctos amore Christi ueneramur, imò in
 quibus Christū ipsū ueneramur. Et ideò imploramus
 illorum intercessionem, quòd nos iudicemus indignos,
 qui deum ipsum appellemus: ac persuasum habemus,
 deo, qui hīc multa nobis per sanctos largitur, quæ per
 se dare poterat, etiā hoc esse placitū, ut per eos, quos
 iā dignatus est regni suo cōsortio, multa nobis largi-
 atur. Vinos pro uiuis orare uoluit, ut inter omnes a-
 leret mutuā charitatem. Sic eorum quos iam dignatus
 est cœlo, uota nobis prodesse uoluit, quò magis illorū
 uitā studeamus emulari, & ad illorū consortiū pro-
 peremus euolare, quorū intercessionē sentimus nobis
 effiacē. Iam quod adferunt ex epistola Pauli ad Ti-
 motheū: Vnus enim deus, unus & mediator dei et ho-

1. Tim. 2,

minum

minū, homo Christus Iesus, si quis urgeat simpliā sententia, excludet etiam eam precationem, quā mortalis orat pro mortali. Etenim si solus dominus Iesus intercedit inter deū & homines, quare hic queritur intercessor, qui intercedat apud intercessorem? Quod si ratio est, quur mortalis aliquid flagitet à deo per hominem mortālē, quod tamen à deo àtra ullū intercessorē petere poterat: probentur & causæ, quur per sanctos, qui in coelis sunt, aliquid flagitemus à domino. Nodum hunc sic explicant quidā, ut fateantur ex uerbis Pauli, non futurum fuisse liatū quēquam sanctorum inuocare præter Christū, nisi scriptura manifestè prodidisset exceptionē. Quandoquē orandi formā talē præscripsit dominus, ut quisquis ea utitur, non solum pro se, uerū etiā pro alijs oret. Et in hoc ipso loco, quē ex Paulo retulimus, præcipitur, ut fiant obsecrationes, orationes postulationes, pro omnibus quidē hominibus, sed præcipuē pro regibus, & in dignitate publicā constitutis. Dominus autē præcipit ut oremus etiā pro inimicis. Ceterū, quoniā nusquā in sacris literis extet exceptio de sanctis uita defunctis inuocandis, arbitrantur irreligiosum audere, quod illarum autoritate traditū non est: multo etiā irreligiosius, exigere. Ac mea sententia, Paulus nequaquā hoc illic agit, ut dū unū intercessorē pronūciat dominum Iesum, excludat intercessionem sanctorum, sed ut declaret, Christum pro omnibus gentibus esse mortuum, neq; cuiquam in alio ponendā esse salutis spem. Nam Iudei Christum ab-

negantes, fiduciā habebant in Mose & Abraham, aut alium quendā Mesiā expectabant præter Christum. Et pleriq; Iudeorū qui Christum agnoscebant, non patiebantur gentes ad Euangelicæ gratiæ confortium recipi, quod cum prædicarent uni genti Iudeorū seruandæ missum. Hoc Paulus gentium apostolus reuocauit: posteaquā enim iusserat orare pro omnibus hominibus, addit, Hoc enim bonum est & acceptū coram deo, ut saluatore nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: unus enim deus, & unus mediator dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionē semetipsum pro omnibus. Cuius testimonium temporibus suis confirmatum est. In quo positus sum ego, prædicator & Apostolus, ueritatem dico, non mentior, doctor gentiū in fide & ueritate. Vnaquæque natio suos habebat deos, soli Iudei gloriabantur suo deo, quasi is non esset deus omnium gentium: ideo dicit, Unus est deus seruator omniū, & unus est reconciliator dei & hominum, qui mortuus est pro omnibus, sine exceptione personarum. Talis intercessor unus est, & idem unus est omnium communis: sic unus est dei filius, & tamen is dicitur habere multos fratres, nimirum & ipsos dei filios. Quemadmodum igitur unicus filius non excludit filios dei à consortio nominis, ita idem unus intercessor non excludit alios intercessores: siquidem hic solus erat in quo erat pater, mundū reconcilians sibi, & per quem ualent ceteri sancti, si quid ualent.

i. Tim. 2.

Postremo

Postremò donemus ex superfluo sanctos oñsosos frui Christo, neq; nobis suis suffragijs prodesse posse: ær-
 tē non meretur explodi pius ille hominis affectus, quo
 sibi totus displicēs, nō audet attollere oculos ad thro-
 nū gloriæ dei, sed ad aliquē sanctorū confugit, quem
 putat esse deo gratū, sēperq; uersari cū deo: at q; hūc
 eo maiore fiduciā compellat peccator, quòd sciat illū
 quoq; fuisse peccatorem, ac dei misericordiam conse-
 cutum. Neq; enim Christus damnauit affectū mulier-
 culæ, sanguinis profluuio laborātis, quòd indignā se-
 se iudicasset, ut Christū ipsum palām adiret, sed cō-
 tigit fimbriam uestis illius, & sanata est. Omnes san-
 cti, Christi membra sunt. Si per fimbriam attactā dat
 beneficiū, mirum est si dat per sua membra? Christus
 nullā suam uestem subduxit in cœlum, mēbra sua sub-
 duxit. In actis Apostolorū legimus, sanatos egrotos,
 quos umbra corporis illorū attigisset: & à demonijs
 quoq; liberatos, qui contacti fuissent sudarijs, & se-
 miāthijs, quæ cōtigissent corpus Apostoli Pauli. Ha-
 rē rerū tota gloria debebatur deo. Dicēs, quur igitur
 hanc gloriam tribuebat discipulis? quia sic illi uiuū
 est, sic ipse pater uoluit glorificari per filiū, sic filius
 per discipulos, et sic expediebat nobis, quò magis a-
 gnoscere illā ab Apostolis nobis traditā sanctorū
 cōmunionem, quæ non solum uiuos, uerū etiam pias
 defunctorū animas, atque ipsos etiam angelicos spiri-
 tus complectitur. Agè, si quis subinde salutet angelū
 sui custodem, commendans illi uota sua Christo perfe-
 renda

itth. 9.

t. 5.

renda, nam is dignus uidebitur, qui reprehēdatur: nō
opinor, & tamen angelus nihil aliud est q̃ minister. Si
quis respōdeat, Quid opus est hęc dicere Angelo, quā
liat compendio dicere Christo, Accipe nota mea: huic
uāq̃m obijāam, Quid opus erat nobis angelos addi
pedagogos, quā deo protectore fuerimus satis tuti? Sic
deus uoluit nobis & angelos commendari, sic uoluit
suam erga nos charitatem per angelorum erga nos
ministeriū illustrari. Quod piē dicitur angelo, quur
non piē dicatur Petro & Paulo? Ipsa rei natura nul
lū habet spēciem impietatis. Primum piū est creden
re, animas sanctorum superstites esse suis corporibus.
Christianū est credere, illas iā uiuere cū Christo, iuxta
Pauli uotū, Cupio dissolui, & esse cū Christo. Piū est
credere, illos esse Christo gratissimos, pro quo uolen
tes uite dispendium fecerunt. Nec impium est credere
Christum, & illorū memoriam nobis uelle sacrosan
tā esse, & se per illos iā immortalitate donatos glo
rificari uelle, per quos adhuc mortales nomē suū glo
rificari uoluit. Piū est igitur credere, deū nobis quē
dam per illos largiri uelle, per quos conuertit orbem
terrarum, per quos iudicaturus est mundum. Quod si
crebra sanctorū inuocatio, simul & fidei exerātatio
est, & charitatis redintegratio, & spēi nostrę cōfir
matio, quid cūssē est, quur eam existimemus repre
hendendam. Si profunt alijs merita militantium, quana
quā sunt qui prędicant nulla esse merita, nusquā
usui erunt merita regnantium? Nemo negabit, sanctos

philip. i.

D

perpetuo

Perpetuò teneri desiderio salutis nostræ. Atqui hoc ipsum est intercedere. Id illorū uotū, ut ratū sit, precamur. Nunc audire mihi uideor, quos frequēter audio dicentes, idē cohibendam sanctorū inuocationem, quod obscurēt gloriam Christi, in quē unum tota nostra fiducia transferēda est. At ipse Christus nihil metuens iacturā suæ gloriæ, ausus est promittere discipulis suis, si quis in ipsū credidisset, nō solū ea facturū, quæ fecisset filius, patre in ipso operante, sed his etiā maiora facturum. Sic enim illi uisum est cōmunicare suam gloriam, quibus dignatus est communicare regnum suum, & quorū non dedignatus est fieri minister. Porro autem quū diuorū cultus tribus rebus potissimum constet, imitatione uitæ, honore, inuocatione: quemadmodū non inficiamur perfectissimū pietatis exemplar esse in Christo nobis editū, ita nō arbitramur eos esse dānandos, qui Christum in sanctis imitantur, in quibus illius dona refulserunt. Rursū quē admodū ingenuē fatemur, & summū cultum. & gloriā omnem ad deum esse referendam, ita non arbitror improbandā ecclesiæ consuetudinē, quæ dicatis templis, quæ consecratis diebus festis, quæ solennibus cantiis toto terrarū orbe sanctorū memoriā ueneratur, Christum in membris suis uenerans, in quibus & ipse gloriosus esse gaudet, p̄ quos apud homines glorificatū est nomen ipsius. Postremò quemadmodū ingenuē confitemur, in Christo salutis nostræ summum præsidium esse collocandum, per quem pater coelestis uoluit

uoluit nobis omnia largiri: ita nō uideo quur obstrepi debeat quorūdā religiosæ modestiæ, q̄ reueriti dominicæ sublimitatis magnitudinem, adhibent sanctum aliquē intercessorem, cuius fauore commendentur apud deū, fortassis auersum. Etenim ut imitandis sanctis nō detrahatur perfectissimo pietatis exēplari, quod est in Christo Iesu, quemadmodū scribit Paulus, Imitatores mei estote, sicut ego Iesu Christi. Rursum ut in honorandis sanctis non detrahatur gloriæ dei, sed augetur potius, quòd in sanctis nihil aliud ueneremur, quàm ipsius dei dona, à quo proficiatur omne datum optimum, & omne donum perfectum: ita in inuocandis sanctorum suffragijs non minuitur Christi summi intercessoris autoritas, non profectò magis, quàm si quis sibi parum bene conscius, proinde reueritus regis cōspectum, subornaret deprecatores, quos sciret regi gratissimos esse. Primum hic ipse pudor hominis, quod & suam indignitatem agnoscat, & regis magnitudinem reueretur, reddit illum regi commendatiorē. Nec raro fit, ut princeps per alios dare malit quod petitur, nimirū si qui sunt quibus ad populum uelit hoc pacto gratiā & autoritatē cōaliari. Ceterū hāc mortalium pietatem deo gratā esse, uel ipsis factis abundē testatus est ad sepulchra martyrum, ad implorationē sanctorum, tot miraculis editis, liberatis demoniacis, sanatis ægrotis, exatatis mortuis. Nec enim arbitror quemquam fore tam impudentem, qui contendat

D ij omnia

omnia fabulas esse, quæ tot egregij scriptores ecclesie magno consensu tradiderunt, etiã si fateamur, in hoc genere permulta cõfingi. Hic opinor, aliquis inãpiet cõmemorare, quanta sit quorundam in colendis, inuocandisq; diuis supstitio: qua de re nos quoq; frequenter admonuimus in libris nostris. Multi petũt à diuis quod à probo uiro nõ auderent petere: nec eos arbitrantur audituros, nisi ærtis quibusdã ritibus, ueluti magis deliniantur: & quod ab hoc petunt, non audent ab alio petere, quasi singulis ærta quedã officia designata sint: quemadmodum aliæ cause deferuntur ad centumuiros, aliæ ad prætores, aliæ ad senatũ, aliæ ad Amphictyones, aliæ ad Ariopagitas. Quidam sic petunt ab illis bonã mentẽ, quasi taliũ rerum autores sint, non intercessores. Verũ huiusmodi superstitio, ut sunt res mortaliũ, aut ferenda est, si non exeat in impietate: aut atra tumultũ, quodã licet, corrigẽda: nec ob quorundã stultitiã id damnandũ, quod per se rectũ est, sed quod inest uitij, corrigẽdũ. Nec enim quia nonnulli perperã ac supra modũ honorant sanctos, ideò prohibetur illorũ pius ac moderatus cultus: nec quia quidam in sanctis imitantur, quod uitandum erat, ideo prohibemur imitari uitã sanctorũ. Itidẽ superstitio multorũ, qui seas inuocant sanctos, quàm oportet, effiãre non debet, ut in totum reprobetur illorũ inuocatio: alioqui uitanda esset Euangeliorũ lectio, quod ex hac nonnulli cõapiunt hæreseos semina: & interdiãda esset inuocatio domini Iesu, quod hi quoq;

quoq; nomen illud inuocant, qui Magiam exercent. Error coarguendus est, simplicitas monenda est, superstitio corrigenda est, si talis est, ut tolerari non debeat, qualis est cultus diui Winoi apud Flādros, qui ab illis ritibus quibusdā parū sanis colitur. Et tantū ualet inolata consuetudo populi, ut nec episcopi, nec magistratus possint tollere. In ostentādis sanctorū reliquijs, quantum in plerisq; loas superstitionis est? In Anglia offerunt osculandum calicū diui Thomae, quondā archiepiscopi Cantuariensis, qui fortē calicis est aliauius balatronis: & ut sit, quid ineptius quā adorare calicem hominis? Vidi ipse, quum ostentarent lintrola lacra, quibus uir ille dicitur absterfisse muccum narium, abbatē ac ceteros, qui abstabant, aperto scrinio lo uenerabūdos procidere ad genua, ac manibus etiā sublatis, adorationem gestu representare. Ista Ioanni Coleto, nā is meū aderat, uidebantur indigna, mihi ferenda uidebantur, donec se daret opportunitas, ea ātra tumultum corrigendi. Rursum in publiis supplicationibus, ac pompis ecclesiasticis, quantum uidemus apud quasdam gentes superstitionis, unusquisq; opificum ordo aramfert suos diuos, ingentes mali portantur ā multis sudantibus, quos oportet identidē refoālare potu. Quaedam statuē curru uehuntur, representantur personae, gesta q; diuorum ac diuarum, atq; interim multa ridicula tum fiunt, tum etiam ducuntur: et tamen quanquam docta pietas asperet haec esse sublata ē moribus Christianorum, tamen tolerat, quoniam

perspiciat sine tumultu corrigi non posse: leuiusq; duat
 tolerare malum, quàm adhibere remediũ. Quãquàm
 hec quoque qualiaqualia sunt, moderatiũs ferunt, qui
 sciunt ac repetunt, à quibus exordijs ea profecta sunt.
 Sunt enim ista uestigia ueteris paganismi. Olim in sa-
 cris ludis arã transferbatur Bacchus, Venus, Neptunus,
 Silenus cũ satyris, & difficius erat in Christianorũ
 uita mutare professionem, quàm publicam consuetudi-
 nem. Itaque religiosi patres arbitrabantur magnum
 esse profectum, si pro talibus dijs arã transferrentur sta-
 tue piorum hominum, quos miracula declarabant re-
 gnare cum Christo. Si supersticiosa consuetudo cursi-
 tandi cum sacris in memoriã raptæ Proserpine, uera-
 teretur in religiosum morẽ, ut populus Christianus cũ
 accensis cereis conueniret in templũ in honorem Ma-
 riæ uirginis. Si qui prius in morbis inuocabãt Apolli-
 nem, aut Aesculapium, nunc inuocarent sanctum Ro-
 chum, aut Antonium: si quæ prius petierant uterũ ac
 felicem partum à Iunone ac Luana, peterent idem à
 sancto Iudoco, aut alio quouis diuorũ: si qui consue-
 sent rem domesticam tutandam & augendam, Lari,
 Mercurio, aut Herauli commendare, committerent S.
 Erasmo aut Nicolao: si nautæ, pro Venere & Gemi-
 nis inuocarent uirginẽ matrẽ, eiq; pro impijs hymnis
 canerent nauticã cantionẽ, Salue regina: si qui segetem
 stultissimis ritibus lustrare consueuerant, aut Cererẽ
 puerorũ aut puellarum cantu delinire, arã transferrent
 per agros uexillũ crucis, hymnos modulantes in lau-
 dem

dem dei ac diuorū: si pro Ioue hospitatore, miles ingressurus bellum sese committeret diuo Georgio, aut Barbaræ: si ciuitates singulæ pro tutelaribus dijs adoptarent Bauonem, Marcū, aut alium quempiā ē numero discipulorū Christi: si q̄ popismatis alijs uē profanis ac superstitiosis remedijs fulmē arcerē, aut procurare consueuerant, sonitu consecratarum nolarum, aut suffitu consecratarum frondium idem facerent: si q̄ prius Magiis artibus dolori cordis medebatur, iā admoto codicē Euāgelico mederētur: aut qui post auditum primum in Maio coecyā, consperso per ambicū puluere, quem arcūscripto dextri pedis uestigio sustulissent, puliēs ac pediculos profligare consueuerant, idem facerent illata diui Fransiā tunica: si qui capitis impetigini et alopecijs superstitiosis remedijs subuenire consueuerant, idē facerent admoto petینه, qui fuit Christo cum matre communis, quem audio Treueris etiam nunc ostendi: si qui ad bellum se gladijs fortunatis et indusijs incantatis solent armare, iam sese munirent ligno crucis. Hæc tolerata sunt à patribus, non quòd in his esset Christiana religio, sed q̄ ab illis, quæ cōmemorauimus, ad hæc prostrasse magnus pietatis gradus uideretur. Eadē ratione toleratæ sūt imagines, quas ueteres ecclesiæ proceres aliquot uehemēter detestati sūt, odio uidelicet idololatriæ. Gaudebāt igitur populū huc prostrasse, ut pro deorū simulacris ueneraretur iāgines Iesu seruatoris et aliorū diuorū. Quāq̄ harū usus iā ī imēsū progressus est.

Nec tamen ideò profligandæ sunt imagines omnes è templis, sed docendus est populus, quemadmodum his conueniat uti. Quod inest uitij, corrigendū est, si fieri potest absq; graui tumultu: quod inest boni, probandum est. Optandum esset nihil in templis Christianorū conspici, nisi Christo dignum. Nunc illic uidemus tot fabulas ac nenas depictas, ut septem lapsus domini Iesu, septem gladios uirginis, aut eiusdem tria uota, aliq; id genus hominū inania commenta: deinde sanctos non ea forma representatos, quæ ipsis digna sit. Siquidem pictor expressurus uirginē matrem, aut Agatham, nonnunquam exemplū sumit à lasciuia meretricula: & expressurus Christum aut Paulū, proponit sibi temulentum quempiam ac nebulonē. Sūt enim imagines quæ citius prouocant ad lasciuiam, quàm ad pietatem: & hæc tamen à nobis tolerantur, quia plus uidemus mali in tollendo, quàm in tolerādo. Videmus quedam templa foris & intus plena nobiliū insignijs, elypeis, galeis, leonibus, draconibus, uulturibus, canibus, tauris, bubulis, onocrotalis, uexillis ab hoste directis: uidemus locum occupatum ambitiosis diuitū monumentis, solum inæquale factū, & ad ingrediendū inhabile, quasi uel mortui studeāt graues esse populo, hæc si feruntur in tēplis potius quàm laudantur, arbitrator & diuorū imagines rectè tolerari. Sed iam tempus est, ut ad id quod instituerat, recurrat oratio. Hæc quis sit orandus, & quis sit qui orat: quanquā de hac posteriore particula nonnihil attingemus in fine.

Nunc

quid oran
im.

Nunc uidendam est quid sit orandū. Hic non omnino malè quidam ethnicus admonuit, Orandum est ut sit mens sana in corpore sano. Nam vulgus hominū sepe numero pro salutaribus petit noitura. Ceterū rectè uisū est hoc orthodoxis patribus, nihil omnino petendum à deo, præter ea quæ nobis in oratione dominica præscripsit dominus, aut quæ ad aliquam eorum partem spectant. Nec dubium est, quin ea primū petenda sint, quæ ad dei gloriā & salutem hominū eternam conferunt, quæ tum ad publicam utilitatem pertinent, potius esse petenda, quàm quæ ad cuiusq; priuatam. Neq; tamen fas non est hæc temporalia commoda, quorum inopia molestiam adfert, aut incommodorum tēporaliū depulsionem à deo petere, si modò petentis animus non aliò spectet, quàm ad scopū eternæ salutis: ueluti si quis petat à deo corporis bonā uasletudinem, ne grauis sit fratribus, aut ut possit utilitati proximorū commodiùs inservire. Si quis petat episcopo longēuā uitam, quòd intelligit illius doctrinam ac mores cōducere gloriæ dei, & utilitati gregis. Ita Paulus iubet orare pro regibus etiam idololatræ, non ut sub illis dītescamus, aut uoluptatibus corporis indulgeamus: sed ut quietā, inquit, ac tranquillā uitā agamus in omni pietate & castitate. Sic rectè petimus liberis nostris uitam, non ut in illis gloriemur, sed ut sanctè educati, proficiant in religione Christiana. Proinde quū eternæ salutis uotū oporteat esse perpetuū, in his petendis quæ sunt huius uitæ, semper debet

1. Tim. 2

^bet subesse conditio, si uelit deus, & si expedit salutē nostrā. Non enim peccat qui deprecatur, ut liberetur à molesto morbo, modò sic oret, Domine salus omniū uiuentium, si fieri potest, aufer hunc molestum morbum à me: ueruntamen fiat uoluntas tua nō mea. Si tu, quē nihil fugit, iudicas hunc morbum ad eternam salutem esse necessariā, tracta me ut uisum est tuę sanctę uoluntati: tantum imparti robur ac uires, ut quę perferre, faciasq; cum tentatione prouentum, ut possim sustinere. Quoties igitur precamur pacem, deprecamur bellū: quoties petimus salubritatem cœli, deprecantes pestilentiam: quoties postulamus uberē annonę prouentū, deprecantes penuriā: quoties petimus animi tranquillitatē, deprecantes tentationē, etiā si non eueniat quod petimus, ne putemus nō exauditas preces nostras. Exaudiuntur, si quę deprecamur, magis faciunt ad supremū illū scopū, quàm ea quę precamur. Frequenter etiam magis expedit nobis egere q̃ abundare, uexari bellis ac persecutionibus, q̃ frui rebus secundis, egrotare quàm rectē ualere, mori q̃ uiuere, tentari quàm non impeti tētatione. Audit Paulus, Sufficiat tibi gratia mea, & gloriatur in infirmitatibus suis. Hūc sequuti, gratias agamus & nos deo, si quādo pro iucūdis maluit nobis dare salutaria. Cæterū quisquis in hoc petit bonam ualeitudinem corporis, ut amicę quam nequiter amat, placeat: aut uires, ut ulāscatur eum quē odit: aut longēuitatē, ut diu frustur hoc mundo, nullam optior portionē inueniet in preceptione domini-

ca,

et, ad quam uotum hoc suum referat. Qui postulat ingenij uires à deo, rectè facit, iuxta Iacobi monita dicentis, Qui indiget sapientia, postulet à deo. Sed q in Iacobi. i. hoc postulat, ut inter huius mundi rabinos magni fiat, exadit à prescripto dominicæ precationis. Orat Dauid, Da mihi intellectum domine, sed quid addit, Psal. II, ut discā mandata tua. Iam in his quæ rectè petuntur à deo, non rarò peccatur ordine. Peccat, qui frequentius & instantius à deo petit opes, aut corporis bonam uoletudinem, quàm fidem & charitatem: aut sacre scripturæ cognitionem, quarum rerum ut oportet primam esse curam, ita præcipuam deest esse mentionem in precibus. Nunc uidemus, in his apud uulgus ordinem haberi præposterum, apud quosdam ne mentionem quidem fieri eorum, quæ uel sola fuerant postulanda, sed longius aberrant à prescripto Christi, qui uel impia petunt à deo, uel perniosa proximis. Quum miles conductitius orat, Da ut spoliatis tēplis, et innoxijs agricolis onustus, redeam domum sacrilega præda: quum impius medicus orat, Multos corripiat morbus, aut qui egrotāt diu egrotent, ut mihi questus sit uberior: quum hæres orat, Moriantur nimium uiuaces cognati, ut mihi citò obueniat hereditas. Has preces quoniam à carne, non à spiritu proficiuntur, nō audit spiritus deus: aut si audit, precantium malo audit: prouocant enim iram dei. Sic audiuit uota populi Israëliti à flagrantis regē: quæadmodum, ut est in apologis, Iupiter

Iupiter annuit flagitationi ranarū, pro trabe petentium regem magis impigrū, & accipere anoniā. Sed sceleratior est illorū precatio, qui simulati liuore sibi ipsis malè precātur, ut fratri quem oderunt sit peius: quemadmodū est in apologis de duobus negotiatoribus, quorū alter inuidebat alteri, quibus cum Mercurius deferret, ut quoniam cum deo commercium habuissent, peteret alteruter illorū quicquid uellet, alterum qui non petisset, duplum eius laturū quod alter optasset, uterque detrectabat petere. Tandem urgente Mercurio, alter petijt ut sibi periret unus oculorum, sperans futurū, ut alteri periret uterq;. Atq; hæc quidē ridentur in apologis, uerūm seriò deflentur in uita mortalium, atq; adeo, quod est grauius, Christianorum, si modò tales huius nominis honore digni sunt. In his non solū reperiās, qui hac lege capiunt esse lusa, ut is cui malè uolunt fiat cæcus, uerūm etiam qui inimiā mortem sua morte capiunt emptam, qui inimiā infamiā suæ famæ exitio mercari properet. Quid igitur istis faciendū est? Monendi sunt, ut multis cum lachrymis orent deum, ut à talibus uotis liberentur, per quæ miseres sum, quàm esset his grauati malis quæ alijs imprecantur. Miles enim qui templa, qui domos innocentium diripit, infelicior est sua praua cupiditate, quàm is qui spoliatur sua calamitate. Medicus qui mortē optat alijs, longè miserior est auaritiæ malo, q̃ alijs suo morbo. Inuidus qui malè precatur proximo, multò infelicior est suo uoto, quàm si malū hoc habe-

ret, quod alijs imprecatur. Constat igitur nihil à deo petendū, quod non referatur ad aliquā septem dominice precationis partiū. Quicquid petimus quod spectat ad diuini nominis gloriā, ad primam particulā pertinet, Sanctificetur nomen tuū. Quicquid ad propagationem et consummationem Euangelij, ad secundam refertur, Adueniat regnum tuum. Quicquid ad observationem præceptorum dei, ad tertiam pertinet, Fiat uoluntas, &c. Quicquid ad corroborationem ac protectionem spiritus nostri, aut etiam ad necessitatē huius uitæ, ad quartā refertur, Panem nostrum quotidianū, &c. Quicquid ad fraternā concordia, et pacem cū deo seruandam pertinet, quarum hæc constat misericordia dei, quotidianis lapsibus nostris clementer ignoscentis, illa facilitate condonandi, si quid proximus in proximum deliquerit, ad quintam spectat, Dimitte nobis debita, &c. Quicquid pertinet ad impetranda præsidia cœlestis gratiæ, quibus munimur aduersus insultus demonū, carnis, mundi, ad sextā refertur, Et ne nos inducas. Quicquid pertinet ad finiēda mala omnia, et cōsummationē nostræ felicitatis, quæ perfectā non contingit, nisi post hanc uitā, ad ultimā portionē spectat, Sed libera nos à malo. Restat expediendū, quod quarto loco polliatī sumus, quo modo sit orandū. Vbi primum illud in quæstionē uocatum est à prisās, An fas sit alijs uerbis orare, quàm habet formula nobis à Christo præscripta, quū satis constet nihil petendum, quod in hac formula nō contineatur. Nec difficilis est

huius

huius quæstionis solutio, quæ ex Euāgelijs literis constat, dominum ipsum alijs uerbis orasse, uelut Ioannis ca. 17. Pater, uenit hora, clarifica filiū tuū, ut filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitam eternā, & cetera quæ sequuntur: non pauas uerbis, nihil aliud orant, nisi quod in oratione dominicā pauas dicitur, Sanctificetur nomen tuū. Rursus in horto, Pater, si fieri potest, & c. quid aliud orat, quàm ut fiat uoluntas patris in omnibus. Quin & discipuli sic orant, Tu domine qui corda nosti hominū. Rursus orant alijs uerbis, cap. 4. Domine qui scasti coelum & terram, mare & omnia & c. Præterea, quæ plerique psalmi nihil aliud habeant, quàm deprecationes, non ueretur tamen ecclesia per psalmos sua uota offerre domino, quod certò sciat, quod in psalmis quicquid habetur, liat discrepet à uerbis, non discrepat tamen à sententiā dominicæ precationis. Etenim si quis oret uerbis Ecclesiasticā, Misere nostri deus omnium, respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum, & immitte timorem tuū super gentes, quæ non exquesierunt te, ut cognoscant quia non est deus nisi tu, ut enarrent magnalia tua. Alleeu manum tuam super gentes alienas, ut uideant potentiam tuam. Sicut enim in conspectu illorum sanctificatus es in nobis: sic in conspectu nostro magnificaberis in eis, ut cognoscant te, sicut nos cognouimus, quia nō est deus præter te domine. Innoua signa, & immuta mirabilia, glorifica manū & brachiū de-

xiuum,

xterū, pluribus quidē uerbis, alijsq;: sed tamen nihil
 aliud petierit, q̄ quod tribus uerbis petebant aposto-
 li, Sanctificetur nomen tuū. Nec aliud petierit, qui di-
 xerit uerbis Psalmistæ, Omnes gentes quasunq; frāsti, Psal. 85.
 ueniant & adorent te domine, & glorificent nomen
 tuū. Quoniam magnus es, & faciēs mirabilia. Tu es
 deus solus. Aut q̄ sic oret, Exaltare super cœlos deus,
 & in omni terra gloria tua. Qui mystico sensu dixe-
 rit illū ē psalmo uersiculū, Emitte spiritum tuum, & Psal. 10
 creabuntur, & renouabis faciē terræ: diuersis qui-
 dem uerbis, sed tamen idē orarit, quod orabant apo-
 stoli dicentes, Adueniat regnū tuū. Huc pertinet quod
 in psalmis aut prophetis dictū est, de subigendis aut
 proterendis hostibus genti Israēliticæ, de stabiliēda &
 edificāda Hierosolyma, de regno David et Solomo-
 nis sempiterno. Siquidē cōstat huiusmodi typis signi-
 ficiari regnum Euangelicum & ecclesiam Christi. Itē
 qui sic orat, Gressus meos dirige secundum eloquium Psal. 118.
 tuū, & non dominetur in me omnis iniustitia. Aut sic,
 Deduc me domine in uia tua, & ingrediar in uerita- Psal. 85.
 te tua. Letetur cor meū ut timeat nomen tuū, nihil di-
 uersum orat ab eo, Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo &
 in terra. Qui sic orat, Menda aūtē & diuitias ne de- Pro. 30.
 deris mihi, sed tantū tribue uictui meo necessaria. Aut
 q̄ sic, Da mihi domine sedū tuarū astrictiā sapien- Sapien. 5
 tiā. Aut qui sic, Seruus tuus ego sum, da mihi intelle- Psal. 141
 ctum domine, ut discā mandata tua: nō aliud petit, q̄
 qui diat, Panē nostrum quotidianum da nobis hodie.

Nam

Nam ut panis nomine cōprehēditur, quicquid ad huius uitæ corporalem necessitatē pertinet, ita quicquid animū corroborat, panis est, sed præcipuè sermo domini. Qui sic orat, Memento domine David, et omnis mansuetudinis eius. Et, Domino si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, Si reddidi retribuētibus mihi mala: cōsentit cum eo quod dicitur, Et dimitte nobis debita nostra. Rursus qui sic orat, Ne tradas bestiis animas confitentium tibi. Aut, Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniā insurrexerūt in me. Aut, Eripe me domine ab homine malo, Et, Ne tradas me domine à desiderio meo peccatori, cogitarunt contra me, ne derelinquas me. Aut sic, Domine pater & deus uitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, & cōsilio eorū, nec me sinas cadere in illa exprobratione. Extollētia oculorū ne dederis mihi, & omne desiderium prauū auerte à me. Aufer à me uentris concupiscentias, & cōcubitus concupiscentiæ ne apprehēdāt me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me: quid aliud petit, quā is qui dicit, Ne nos inducas in temptationē. Itē qui sic orat, Libera me domine à persecutibus me, quia cōfortati sunt supra me. Educ de custodia animā meā ad confitendum nomini tuo. Me expectāt iusti, donec retribuatur mihi: uerbis dissonat, re cōsentit cū eo, qui dicit, Sed libera nos à malo. Ita si quis percurrat per uniuersam scripturam sacrā, quæ passim habet uarias precationū formas, nihil comperiet quod non ad aliquā precationis dominicæ particulam pertineat

pertineat. Summa uerò omnium quæ petuntur ad eun-
 dē scopū spectant oportet, de quo meminit psalmus,
 Vnicā petij à domino, banc requiram, ut inhabitem Psal. 62:
 in domo domini omnibus diebus uite meæ. Itaq; inter
 innumeras precandi formas, prima semper fuit apud
 Christianos autoritas ei, quā præscripsit ipse dominus,
 atq; hac uelut omnium sacratissima præceptū leguntur
 usi apostoli, et horū successores, in consecratione cor-
 poris et sanguinis dominici quæ quoniā deuocione om-
 nni argumento, uix fieri potest, ut quisquā ea intem-
 pestiue utatur, nisi quum idiote per orationem domi-
 nicam sanctas appellant: ueluti quū negotiator solutus-
 rus, sancto Christophoro merces suas cōmittit, et oc-
 cūit illi ut præcationē dominicā, non sine salutatione
 uirginis matris. Ridebatur nobis olim quidam Loma-
 nij, uir simplex potius quàm impius, q̄ solitus est per-
 actis sacris obambulare per singulas aras, et diuos
 ac diuas aliquot, erga quos peculiarem gerebat affec-
 tum, præcatione dominica salutare, eo peracto, flexis
 aliquantulū genibus, edebat nomen diui aut diuæ, in
 cuius gratiā orauerat, dicens, Hoc tū est sancta Bar-
 bara, hoc tibi habe sancte Roche, ne quis diuorū, qui
 in eadē ara stabant, præciperet sibi, quod alteri fue-
 rat destinatum, atq; inter sanctos nasceretur contentio.
 Horū simplicitas admonenda est, ut si quod orando
 dicant, nō habēt, saltē illud dicant, Sancte Petre ora
 pro me, sancta Barbara ora pro me. Alioquin quid ab-
 surdius, quàm uirgini dicere, Pater noster, qui es in coe-

lis: aut sancto Christophoro, Aut Maria gratia plenā
aut sancto Georgio, Dimitte nobis debita nostra? Poterūt
et illud doceri, ut in precibus meminerint, quā ut
tūc diuorū qsq; præcelluerit, ut uirgini matri dicāt,
Impetra mihi à filio tuo castitatis ac modestie donū.
Paulo dicant, Euangelij fortissime precor, cōmenda me
Christo, ut illius adiutus gratia, prestare queā, quod il
le nos per te docuit. Martino dicat, A diuina me tuis pre
cibus, ut in tolerandis iniurijs, tuæ lenitatis imitator es
se possim. Atq; item de cæteris, sic enim fiet, ut minus
absurda sit idiotarum precatio, simulq; cōmonefient,
quid in quoq; sit imitandū. Verum, ut quod cœpera
mus persequamur, si recedendū erit à uerbis domini
cæ precatōnis, proximū erit uti uerbis ex sacra scri
ptura de corpīs, ut auctores ac præsens ne assensu postu
lauerit. Huiusmodi plurimas formulas suppediet
liber Psalmodū, quorū aliquot nobis indicauit Atha
nasius. Quanquā et ex cæteris interim uoluminibus
poterit sibi quisque formulas aliquot parare. Neque
quicquam uetuerit, eandem precatōnem uarijs ex lo
cis, ut lūt opere Mosaiico, contexere. Quod genus, si
quis petat auxiliū à deo, ut uitare possit obreccatio
nis, aut turpiloquij uitū, dicat ex psalmo cūtesimo de
amonono, Domine libera animā meā à labijs iniquis,
et à lingua dolosa. Rursus ex Prouerbijs cap. quar
to, Remoue à me os prauum, et detrahentia labia
sint procul à me: et, Pone custodiam ori meo. Item ex
Coloss. 4. Paulo, Sit sermo meus semper in gratia sale conditus,

ut

ut sciam quomodo oporteat unicuique respondere. Sit
 unum hoc exempli gratiā productū, quā alioqui for-
 mule sint innumerare. Neque quicquam hic uenerit mo-
 dica deflectione sermonem ad id quod agimus accō-
 modare, uelut quum ex præcepto, aut narratione, seu
 promissione facimus deprecationē. Huius rei hoc ex-
 emplū est. Præcipit Solomon, *Omni custodia serua cor*
tuum, quoniam ex ipso uita procedit. Hoc sic in pre-
 cationem deflexeris, *Da domine, ut te astodierit, omni*
custodia seruem cor meū, ut ex ipso procedat uita æ-
terna. Narratur quartū Regum quarto Ezechias sic
 orasse, *Obsecro domine, memēto quæso quomodo am-*
bulauerim corā te in ueritate, & corde perfectō, &
quod placitum est corā te fecerim. Ex hac forma qui-
 us rex aut episcopus sic orare poterit, *Obsecro domi-*
ne, da ut ambulem coram te in ueritate & in corde
perfectō, ut quod placitū est coram te, faciam. Promis-
 sio est, *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit,*
& pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, &
mansionem apud eū faciemus. Hinc sic eudetur pre-
 catio, *Imparti mibi domine Iesu spiritum tuum, ut di-*
ligam te, ac seruem sermones tuos, ut merear & a pa-
tre tuo diligi, dignusq; censerī ad quem pariter ue-
niatis in eternum mansuri. Iam in deprecandis ma-
 lis eadem ratio est contrariorum, hoc est, uetitorum,
 quæ præceptū; narrate rei male, quæ bonæ: & mi-
 narum, quæ promissorum. Non solum autem tutissi-
 mum est, uerum etiam ad impetrandam quod optas,

Prouerb. 4

Ioann. 14.

efficiat, à uerbis ac sententijs diuinitus afflate scri-
 pturæ nõ recedere. Inest. n. & in ipsis uerbis *ἐν τοῖς ῥησιν*
 quedã peculiaris, & deus sua uerba libentiùs agno-
 sat. Tertium autoritatis locum obtinebunt à ueteribus
 nobis tradite precatuiculae, quas Collectas uocât, qui-
 bus olim solènter ecclesia cõsueuit uti in cultu diui-
 no, atq; etiã in sacrificijs ante consecrationẽ, & post
 cõsecrationẽ corporis dominici. Sunt enim & in his
 quæ resipiunt apostolicum ac synærum spiritũ, &
 pleraq; commoda breuitate pariq; perspicuitate sen-
 tentiã absoluant, sic ut periodus constet ferè duobus
 membris, quorũ utrũq; potest in duo commata diuidi,
 & inter duo membra intercedat cõma, siue membrũ
 solitarium. Deinde succedat coronis, quæ totidem ferè
 partibus cõstat, Per dominũ nostrum Iesum Christum.
 Etiam si cõmatum & colorum nec ratio nec numerus
 sic habeat perpetuũ, quemadmodũ dixi, nusquã ta-
 men non habent suas periodos modulatas. Si quis re-
 quirat exemplũ, dabo, Deus cuius prouidentia, cõma
 est: In sua dispositione non fallitur, alterũ comma est,
 absoluens mēbrũ prius: Te supplices exoramus, ter-
 tium comma est solitarium, ac dirimens duo membra:
 Vt noxia tũcta submoueas, comma est prius secundi
 membri: Et omnia nobis profutura concedas, comma
 est absoluens membrum. Deinde sequitur ferè totidẽ
 uerbis, ac meris coronis, Per dominum nostrum. Sunt
 quæ duobus membris constant, sed quæ possũt in qua-
 tuor commata diducere, præcedente cõmate solitario:

uelut

uelut hic, Da nobis domine quesumus, ut & mundi
 aersus pascificè nobis tuo ordini dirigatur, & ecclesia
 tua tràquilla deuotiõe letetur. Sunt quæ pluribus cõ-
 munitis constat, sunt quæ pauidoribus, unde hæc super-
 stitiosius persequi nõ est huius instituti. Ex harũ igitur
 preationum ærui poterit sibi quisq; deligere cer-
 tas ad plerasque preandi oasiones, formas, uelut ad
 implorandũ auxiliũ aduersus tentationem, ad impe-
 trandam admissi sceleris ueniam, ad impetrandũ cha-
 ritatis & fidei augmentũ, pro pax publica, pro pro-
 fectu Euangelij. Hæc sacerdos olim sic pronuntiabat, ut
 totus populus & audiret & intelligeret, eoq; uelut
 pariter cũ ille oraret, tantis dumtaxat affectibus, de-
 mum uox clara accineret, Amen. Id tum cõmodè fie-
 bat, quoniã sacerdos ea lingua sacrificabat, quæ po-
 pulo erat cõmunis. Nunc linguis nouatis, ritus tamen
 uetus manet. Nec satis adhuc cõstat, utrũ magis expe-
 diat relinquere, an nouare, quod iã inueterauit. São
 banc esse multitudinis imperite naturã, ut magis re-
 ueretur, quod non intelligit. Sed interim minus utili-
 tatis reddit ad populũ, ad quẽ sola uox antistitis per-
 uenit. Ego nouande consuetudinis autor esse nolim,
 Huic tamen incõmodo hoc inueniri remediũ poterit,
 ut singulorũ dierũ Collectas populus uulgari lingua
 scriptas priuatim apud se legat. Idem fieri poterit in
 Epistolis ac Euãgelij, preationeq; dominica. Ostendi
 tres orandi formulas: quanquã nihil. etiã uetat ho-
 minem suos affectus quibuscunq; uerbis aperire deo,

E iij præscrũ

præsertim quā orat solus, modò petat in nomine Iesu;
 et ea postulet, quæ nō pugnāt cū scopo salutis æternæ
 nec abhorrēt ab his, quæ nobis præscripsit dominus in
 sua formula. Ethnias tutū nō erat louē alijs ritibus ac
 uerbis euocasse quā oportuit: nec tutò uerba faciāt a-
 pud regē, aut apud iudicē, qui solēnes dicēdi formu-
 las ignorat: deus quū sit omnīū maximus, tamen nihil
 habet huiusmodi morositatis, omnia boni consulit, ne
 solocāsus quidem offenditur, modò mens sit synæra.
 Habent Rhetores partes generis, quod petitoriū uo-
 cant. Est autem hæc species suasorij. Huius rationem
 aliàs indicauimus, ut hīc repetere nō solum supflūū
 sit, uerū etiā ineptū in re sacra. Nos, inquit Paulus,
 quid, quē admodū oporteat orare nescimus, sed spiri-
 tus orat pro nobis. Proinde qui spiritū habent Christi,
 his ipse spiritus ultrò suggerit, & quid orare debeāt,
 & quō. Nihil tamē prohibet rationē aliquam oran-
 di cōmonstrare, nō tam petitā ex rhetorū præceptis,
 quā ex sacrorū uoluminū exemplis, in quibus ani-
 maduertere licet laudē, aut cōqueſtionem, quæ perti-
 net ad cōaliādū fauorē, proœmij loco, nōnūquam &
 gratiarū actionem, quam ostendimus esse laudis ge-
 nus. Adhibētur & ea quæ reddunt auditōrē attentū,
 præterea & narratio, quæ plerunq; conqueſtionē ha-
 bet admixtā, & amplificationē, et ἐνέπρταρ quæ rē
 subijāt oculis. Videas illic, & argumētationē & ex-
 postulationē. Breuiter q̄quid adhibetur apud præpo-
 tentē hominem unde cupias aliquid impetrare. Laus
 est

m. 8.

est nonnunquam in sola appellatione honorifica, quam ipsam oportet esse accommodam rei, uelut orans pro mēbris, quæ adhuc periclitantur in terris, dīds, Pater noster qui es in cœlis. Et in Actis: κύριε καρδίᾳ ὁ γυνώσκεις Actor. i. scilicet ὁ γινώσκων, quū ipsi ignari, qualis intus esset homo, petunt ut deligat quem magis idoneum iudicasset. Et sapientiā à dco petiturus, rectè præfabitur, Aeternā patris aeterna sapientiā Iesu Christe. Nec aptitudinis ratio tantū habēda est in appellando, uerū etiam in tota precatōne. Quinquā enim non ita magni refert, quid à qua persona petas, tamen auxiliū aduersus hostes ac demones aptius petas ab omnipotēte patre: ut reconciliet nobis patrē, accommodatiū petiueris à filio: ut augeatur in nobis diuina gratia, congruentiū postularis à spiritu sancto. Conquestionis exēpla quoniam passim in sacris literis sunt obuia, non est necesse repetere. Quorimonie nonnūquam additur uelut ex postulatione, sic Hieremias, Seduxisti me domine: & secus Hier. 20. ductus sum, fortior me fuisti: & inualuisti. Aliubi idē facit blandities: sic Hieremias, Ne sis mihi tu fortis - Hiere. 17. iudini, spes mea tu in die afflictionis, Et in psal. Spes Psal. 70. mea ab uberibus matris meæ: Et, Domine spes mea à Psal. 21. iuuentute mea. Gratiarū actio pauperum petax est. Etenim qui gratias agit prædiuiti pro beneficijs præteritis, tantè petit nouū beneficiū. Et dignos eos iudicamus accepti beneficij, qui agnoscūt ac meminerūt. Attentio paratur partim flagitando: ut, Exaudi domine Psal. 101. ne orationem meā, & clamor meus ad te perueniat.

E iij Et,

L. 17.

Et intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuā ad precē meā. Partim si ostendamus nostrū malū ad ipsius iniuriā pertinere, ita psalmo cētesimo decimo tertio, Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriā. Super misericordia tua et ueritate tua, ne quando dicant gentes, Vbi est deus eorum? Item Psal. septuagesimo octauo, Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, atō antiāpent nos misericordie tue, qā pauperes facti sumus nimis. Adiua nos deus salutaris noster, et propter gloriā nominis tui domine libera nos. Et propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum, ne fortē dicant in gentibus, Vbi est deus eorū? Sed hæc pars magis conuenit argumentationi, de qua mox dicemus. Caterū hic plurimū habet momenti, quū declaramus nobis nil esse presidij in nostris meritis ac uiribus, nec in alio spem esse nobis, sed totos nos pendere ab ipsius ope, cuius misericordia seruantur uniuersi. Narratio est Actorū quarto, Conuenerunt enim uerē aduersus puerū tuum Iesū in ciuitate ista, et c. In argumentatione potissimū tractantur hæ partes, Quia potest, Quia uult, Quia solet, Quia debet. A facultate sic, Deus omnipotens, qui solo nutu potes quicquid uis: quia uult, nimirū ipsa bonitas ac misericordia: quia solet, uel cōmemoratis aliorū exēplis uel his beneficijs, quæ in nos ipsos iā sepe contulit: Cōuenit autem, ut sui similis sit, qui sepeper benefecit. Debet aut, non quia nos promeremur, sed quia ille promisit. Nā, Memento domine David,

et

Et omnis mansuetudinis eius, Exaudi domine iustitiā
 meā, Et huiusmodi psalmi, magis optinor, quadrant in
 personā Christi, quā hominis. Nimirum hæc est illa
 ueritas, quæ in diuinis literis frequenter coniungitur
 misericordiæ, uelut psal. 88. Misericordiæ et ueritas
 præcedent faciē tuam. Misericordiā dicitur, quia non
 promeremur quod petimus: ueritas, quia quodāmodò
 ille debet ex promisso. Promisit per prophetā obli-
 uionē omnium commissorū, Quacunque hora pecca-
 tor resipiscens ingemuerit: promisit per filiū uitam
 eternā, qui crediderint Euangelio: unde quodāmodò
 exigitur à deo quod pollicatus est. Commemoratur in
 petitione iuxta rhetorū præcepta pollicatio. Et hæc
 inuenitur in sacris precibus. Sic David, Docebo ini- Psal. 50
 quos uias tuas, et impij ad te conuertentur. Et os meū
 annuntiabit laudē tuam. Tunc acceptabis sacrificium
 iustitiæ, oblationes et holocausta. Nihil aliud homo
 potest polliceri deo, nec ille aliud expectat premiū.
 Quicquid autem horū fit in orando, ad nos pertinet,
 non ad deū. Nec enim deus delinitur audiendo lau-
 des suas, quemadmodum hominis, sed nos laudantes il-
 lum magis ac magis disāmus, ac suspiciamus illius ma-
 gnitudinē. Commemorandis autem et exaggerandis
 malis nostris, non hoc agitur, ut in diuersum mutatus
 oratione nostra, ex irato fiat propitiū: sed ut ipsi dñs
 melius magnitudinem nostræ calamitatis agnosāmus,
 uehementius expetamus illius misericordiā. Itidē quā
 ea dicuntur quæ pariunt attentionē, non huc profici-
 tur.

tur, ut deus antè dormitans exdatur, quum illū nihil fugiat eorū quæ latent in cordibus hominum sed ut nos instantius ac uehementius expetamus, quod non promeretur accipere, nisi qui uehementer ambierint. Similiter et inuolantes quod in alio nullam fiduciam habeamus, quàm in ipsius promissis ac misericordia, disamus cui debeamus acceptū ferre quicquid habemus boni. Dum pollicemur nos illius erga nos beneficiā prædicaturos, admonemur ne nobis ascribentes quod adepti sumus, reperiamur indigni dei gratia, sed ad illius gloriā referamus omnia. Dū promissorū fidem ab illo requirimus, huc proficiatur, ut certa cum fiducia precemur, non meritorū nostrorum, sed illius qui neminē sibi fidentem desituit. Dum argumentamur et ad ipsius nominis gloriā pertinere, ut nos, licet alioquin indignos, exaudiat, hoc disamus, ut in bonis et in malis nostris non aliò spectemus, quàm ad gloriā eius. Nec aliò pertinent obtestationes et obsecrationes p̄ filiū eius, per ipsius erga nos charitatē ineffabilē, per mortē, per resurrectionem, per omnia quæ nostra causa uel fecit uel passus est, nisi ut penitus intelligamus, à quo, et per quē nobis proficiatur quicquid pertinet ad salutē eternam. Hæc omnia melius tractabit, q̄ fuerit in diuinis literis exequatus. Iam illud queri solet, utrum exigatur oris ac uocis deprecatio, an sufficiat tantus animi petendæ affectus. Equidē arbitror hoc esse liberū in priuatis deprecationibus, utrum malis simul et labijs sonare quod

animo

animo flagitas: an tantis uotis dumtaxat soliatre dei
 clementiâ, quæ nihil moratur uoces nostras. Ac sepe
 numero plus impetrant tanta suspiria lachrymæq;
 quàm magni clamores. Alioqui quemadmodum in ie-
 iunio non solùm abduimus animũ ab omnibus huius
 mudi delectamentis, uerũ etiã corpus inedia casti-
 gamus, ut totus homo deo seruit, qui totus fruiturus
 est immortalitatis premio: ita cõuenit, ut in sacrificio
 preactionis, & spiritu psallamus & mētē. Id uerò po-
 tissimũ cõduat his, q̃ nondũ exerãtati sunt ad orandũ.
 Nã hi cantandis sacris precibus, ueluti discant orare,
 & ex ipsa uocis agitatione nascatur nõnunquam affe-
 ctus animi. In hoc enim sunt utiles æremonie, ut pen-
 uisibilia ad inuisibilia proficiamus. Quẽadmodũ pu-
 eri prius docentur legere, q̃ intelligere possint quod
 legunt. Eõdem conduunt & loã nitor ac religio, &
 sacra uestis, & corporis habitus, siue procumbentis in
 terrã, siue flexis genibus demittentis sese, siue sublati
 manibus suspiriãtis in cœlũ. Nam hæc omnia nonnũ-
 quam adiuuant deprecationẽ nostram, etiamsi quo-
 anq; loco, quounque gestu fusam deprecationem au-
 dit deus, siue id in lecto faciãs cubans, siue in balneo
 lauans, siue in offiãna laborans. In solennibus tamen
 preactionibus nõ oportet negligere corporales ære-
 monias propter infirmos, quibus istiusmodi cõduunt;
 sed his æremonijs utendũ est, quæ prouocant & alios
 ad orandũ. Nec enim deæt ut militari boatu uocẽ,
 aut luscina modulatiõẽ flagites dei misericordiã: nec
 conuenit

conuenit ut uox sonet, *Miserere mei deus* secundum magnam misericordiam tuam, & uultu oculisq; lascauiētes liceantur puellas. Optandum autem esset, ut totus cultus diuinus, qui tribus potissimū constat, hymnis, doctrina, & precatione, lingua toti populo nota perageretur, quemadmodum olim fieri consuevit, omniaq; sic explanatè distincteq; sonarēt, ut ab attentis posset intelligi. Verū multa sunt in uita mortalium, quæ magis optare liceat quàm sperare. Optandū & illud, ut cultus qui publiātus peragitur in templis locisue sacris, neq; nimium prolixus esset, quod nihil sit peius quàm rerū optimarū satiētas, & apud omnes gentes Christiani nominis idem esset. Nunc quanta in singulis penè ecclesijs diuersitas, imò quantum fuit stu diū quibusdam, ne quid cum alijs conueniret? Quàm prolixis cantiās ac precibus onerantur monachi quidā, à quibus ingenti tædio utamq; persolutis, quanto cū gaudio discedunt? Atqui si laudantur cōiunia lauta magis quàm prolixa, unde cū orexi surgitur, quanto magis oportet diuini cultus cum esse modū, ut à tædio cum alacritate peragatur, & ad intermissum magna cū auuiditate redeatur. Certè priuatas preces fas sit suo quenq; animo metiri, & orationis modū, uel pro mentis affectu, qui non semper æquè feruidus est, uel pro negotiorū necessitate temperare. Nam in precibus, quæ simul à multis fiūt, et quas oportet simul à multis & inapi et finire, ne quid oriatur tumultus in ecclesia, talem oportet esse mediocritatē, ut & serui-

dis

dis ac oñs utamq; fiat satis, nec tepidi & occupati
tadio eneantur. Vbi quis seam orat, aut cū unanimi
quopiā amiculo, nihil uetuerit, si quando inter orandū
insignis aliquis affectus corripuerit animū, in eo lo-
co cōmorari, donec perseuerabit animi libido, aut san-
cta cōsūlulatione preces interrūpere. Ceterū occu-
patis cōgruunt illæ breuissimæ quidē, sed subinde ue-
lut eiaculate precatiūculæ, quæ solent olim monachis
apud Aegyptios opus manūū interrūpere, uel ipsum
potius opus cōdire. Vix enim fieri potest, ut humanæ
mentis intentio diu p̄seueret in eodē habitu, sed pro-
tinus aut tepesāt mora, aut alijs cogitationibus inter-
currentibus interrūpitur. Respondeat aliquis, & ὁ
βίος, & ἡ λίστα. Olim monachi fr̄e laici erāt, et
operis manuarijs exercebantur, nūc sacerdotibus non
idē conuenit. Atqui Paulus apostolus non iudicauit si-
bi indetorū consuere pelles. Si in perferendo longio-
rū precū tadio laus est, uel obediētiae uel patientiae
Christianæ, quæro quā laudē essent habituri, si iussu
Abbatis certis horis id facere cogerentur, quod apud
inferos facere dicitur Sisyphus? Atqui congruentius
arbitror ad id abuti saxo, quàm sacris hymnis ac pre-
cibus. Optandum & illud, nihil in his admisceri, quod
ē diuinis libris depromptum non sit, aut certe ab his
uiris profectum, quorū monumenta spirant Christum.
Quò magis oportet omnē abesse lasciuiam, quæstum,
adulationem, ceterosq; affectus indignos cultu sacro.
Quū Christianus adornat bellum in Christianum, in-
decore

decore sacrificius precatur suis gloriosam uictoriam, hostibus exitiũ, quum utraq; pars nonnũquã deo displiceat in precibus, quas ex institutione Pauli, pro regibus et in dignitate cõstitutis fundit sacrificius. Christianius esset optare primãpi bonã ac deo dignã mentem, sapientiã, pietatẽ, q̃ triumphos, uictorias et glorias: parumq; decorẽ ad sacrã mensam, quũ pro primãpe supplicatur, audiũtur illi gloriosi tituli, uictoriosissimo, inuictissimo, et triũphatissimo. Magis etiã indecorum est, quòd quidam inter sacrificandũ adorant eum, in cuius gratiã sacrificant conducti, non sine specie seruilis et abiectæ adulatiõis. Deniq; tametsi probandum est, quòd pro suo quisq; primãpe orat, tamen conueniret, ut in publicis precibus nõ unius aut illius, sed omnium primãpũ Christianorum generalis fieret mentio. Quin etiã Turas, aut si qui sunt hostes Christiani nominis, magis cõueniat precari misericordiam domini, quã exitiũ. Verũ hæc obiter admonere uisum est, nunc ad id quod agebamus, reuertimur. Itaq; genus hoc orandi breue, congruit his quoq; qui in publicis functionibus uersantur: licet enim regibus in cõsilium euntibus sic orare tãtẽ, Deus, sine cuius spiritu nihil rectẽ geritur, digneris huic interesse consilio, ne quid statuatur, quod tuam offendat maiestati: licet indiã pro tribunali sedenti sic precari tãtẽ, Adsit domine tua moderatrix omniũ sapiẽtia, ne quid me iudicet et patiat inuocens, quod non meretur, ne ue cuiquam fiat iniuria: licet et legato inter equitandũ sic precari,

Dirige

Dirige domine deus meus in conspectu tuo uia meam.
aut si qd aliud suggerat pius affectus. Iam uideo psu-
sum monarchis quibusdā, et exemplum, ut sit, indies
ad plures dimanat, ut singulis diebus persoluant pē-
sum earū precam, quas clericorum ordo solenniter in
templis peragit statis horis: unde et horarias uulgō
dicunt. Eam primā pū religionem nequaquam damna-
uerim, modō ne putent sese rem magnam prestūisse.
quā hoc pensum persoluerint, praesertim si quod ore
sonant non intelligant: quod multis accidere uerisimī-
le est, arte iuxta sensum mysticū, neue credant ma-
gnum quiddā esse uerba illa tantum personuisse. Si
quid otij superest primāpibus à negocijs necessarijs, id
malim impēdi perdisendi. praecipis diuinis, aut pa-
rabolis Salomonis, aut Apokthegmatis laudatorum
primāpū, quorū magnā uī collegit Plutarchus, aut his
libris, quos homines eruditi de repub. priuataq; ad-
ministranda reliquerunt. Quod genus sunt. Aristote-
lis Politica, Oeconomica et Ethica, Officia Ciceronis,
Platonis dialogi de legibus ac re publica, Isocratis de
regno, et Xenophontis Cyropedia, et Oeconomica.
Eōdē nonnihil conducunt et nostra, quae scripsimus
de priāpe Christiano, de bello, de reditu Philippi pri-
āpis ex Hispanijs. Satis orauit princeps si curauit, ut
integris et incorruptis uixis cōmitteretur magistratus,
si sua prudentia bellū exela sit, si uim potentū depulit.
à cruiabus imbecillū, si q̄ minimo sanguinis humani
disspendio, conatus facinorosorum coërauit, si sanctis
legibus

legibus ac moribus publicam disciplinā stabilivit. Nā his neglectis, tempus dicendis preculis absumere, non solum religio non est, sed est etiā piaculū & hypo-
crisis. Subleuandus est populus à predonibus opres-
sus: & dicitur querelā deferentibus, ac primāpis opem
implorantibus, Abite, princeps orat. Dicitur interpel-
latiā uiduæ aut pupillo, Non est otīū, princeps orat.
Et tamē si quæ puella, si quis morio, si quis, qui anem
bellū adducat, petat aditū, fortasse non auditurus sit,
princeps orat. Ipse dominus Iesus, regū omnīū rex,
ac principū princeps, quando legitur submonisse dea-
spiciabilē illā & calamitosam hominū turbā? Quando
iussit illis respōderi, Abite, dominus cœnat. Sedēbat
ad orandum, sed in desertum, & rursus occurrit afa-
fluenti turbæ. Quæ frons igitur istis, qui interpellan-
tibus non uerentur respondere, Princeps ludit aleam.
Episcoporū nomine tolerabilius respōderetur, Præsul
orat, nisi quidam sese tam non excusarent hoc titū
lo uocantibus ad longe prophandiora. Opinor sanctū
Gregoriū priuatas suas preces ad similes interpella-
tiones fuisse relicturum. Adrianus Cæsar inter multis
magnāq; uitia nonnullas uirtutes habuisse legitur, hūc
quū per uiam euntē, mulier quedā appellasset au-
diri cupiēs: ille quoniā aliā properabat, respondit nō
est oīum: Tū illa, Noli igitur, inquit, imperare. Id li-
berius à muliercula dictū, tātus monarcha diuulter tu-
lit, restitit, & audiuit causā. Ita magis conueniebat ut
ad preces illas nocenti sacerdoti diceretur, Non est oīum,
quā

quàm calamitosis et innocētibz afflictis. Ad hæc enī
 quoniā propria regum functio est, turpe est non esse
 otium, quā sit otium prolixis precibus, uenationibus,
 lufibus, saltationibus, morionibus, et alæ, ne quid
 commemorem, his etiā sceleratius. Igitur ad oran-
 dum exerātatis argumenta copiosissimè suppediabit
 sacra lectia: deinde uita ipsa malis bonisq; sic uari-
 ans, ut trīstium maior sit copia, si quid imminet, quē
 premit trīstē, orandum est: si quid accidit felicius, a-
 ctis gratijs orādū, ut deus, quod dedit, uelit esse per-
 petuum: si quid commissum est, oranda uenia: si quid
 cum uirtute gestum, rogandus deus, ut sua dona augere
 dignetur in nobis: si quem uideris hominē egregijs
 uirtutibus præditum, et ob id perutilem reipublicæ,
 ora deum, ut multos tales uelit esse: si quem insigni-
 ter improbū ac pestilentem, precare illi mentem me-
 liorem, simulq; ut seruet te deus, ne talis euadas: si
 contigit nouus magistratus, pete sapientiæ donum, ut possis
 rectē gerere: si ademptus es, ora ut succedat te uir
 melior: si affluxit rerum copia, roga ut qui dedit fan-
 ciatatem, idē det animū bene uiuendi. Quia ille ipsa
 auiles precationale, si ex animo Christiano magis
 quàm ex more dicantur, non absunt ab orando: uelut
 quum diāmus ingredienti iter, Bonus angelus te de-
 ducat et reducat incolumem: marito, Precor ut uxor
 tua felicius pariat: nouo magistratui, Precor ut ho-
 nor quem assequutus es, sit et tibi, et reipublicæ fe-
 lix: pio episcopo, Christus optimus maximus diu te

F seruet

seruet incolumem ecclesie suæ. Ceteraq; huius generis innumera. Hæc mihi ferè succurrebant, quæ scriberem de orando, uir clarissime, sed idem optime: alioqui uideri poterat alienius ad hominem aulæ regie proærem de orando scribere. Si Petrus apostolus omnes Christianos regale sacerdotiũ appellat, & si peculiare sacrificiũ Christianorum, ut diximus, est orare, nemini scribi potest ineptè de orando, nisi qui Christianus non est. Imò haud scio an ullis frequentius & ardentius orandum, quàm magnatibus, qui quò grauiori negotiorũ mole premuntur, hoc magis egent diuino præsidio. Moses sacerdos nõ erat, sed dux populi, & tamen quoties orasse pro populo legitur? Dauid rex erat, non sacerdos, & tamen plurimus est in orando. Solomon rex erat, & tamen in dedicatione templi ueluti sacerdos orat pro tota multitudine. Ne sit regis orare pro populo, cuius nõ est bene uelut le populo: nec pro se laboret orare; primæps, cui non est opus ope supremi numinis, omnibus dictum est & summatibus & infimatibus illud Iacobi, Orate pro uobis inuicem, ut salui fiatis. Paulus apostolus in quotidianis precibus suis mentionem facit apud deũ eorum quos initiauerat Euangelio, sed uiaßim illos rogat, ut orent pro ipso. Ne roget pro se, qui neq; desiderio boni cuiusquam, neq; mali metu tenetur. Ne roget pro alio, qui nulli beneuult, præterquàm uni sibi. In summa ne curet hoc sacrificiũ offerre deo suo, qui a sacerdotio Christiano se credit alienum. Nec infirmus

tamen antistitem peculiare munus esse, ut orent
 pro populo, quem regendum susceperunt: nec pro
 uiuis tantum nota faciunt, uerum etiam pro mortuis. *1a. 1a. 1a. 1a.*
 cobus ordinauit, ut ad egrotum accersantur ecclesie
 presbiteri, qui deum orent pro illius salute, ungantq;
 oleo in nomine domini. Et oratio, inquit, fidei salua-
 bit infirmum, et alleuabit eum dominus: et si im-
 peccatis sit, remittentur ei. Iubetur Abimelech implo-
 rare deprecatorem Abraham, quod esset propheta.
 Sic enim legis Genesios cap. 20, Nunc ergo redde ui-
 ro suam uxorem, et orabit pro te, quia propheta est,
 et uiues. Norunt quia consueverunt propheta colloqui
 cum deo. Nam cum his colloquitur dominus. Verum
 quemadmodum post effusum in omnes spiritum sana-
 ctum, omnes Christiani quodammodo sacerdotes sunt,
 ita sunt et prophetae. Per Christum enim omnes ac-
 cessum habemus ad thronum glorie illius. Nec inter-
 rim tamen confundendus est ordo in ecclesijs lauda-
 biliter institutus, et a maioribus nobis per manus tra-
 ditus. Sacerdos adstans mensae dominice, cum autori-
 tate deprecatur pro multitudine. Idem consensu sug-
 gesto, dum enarrat scripturas sacras, cum autoritate
 prophetam agit, auscultante cum silentio populo. Neq;
 fas sit cuius hoc muneris sibi sumere. Vbi enim non
 est ordo, ibi confusio est: ubi confusio, ibi tranquillia-
 tas esse qui potest? At pax in primis deat ecclesiam
 dei, qui non dedignatur interesse coetui in suo nomine
 congregato. Orat igitur antistes pro fratribus suis ex.

officio delegatus: orat uiaſſim populus pro ſuo antiſtite ex fraterna charitate. Prophetam agit antiſtes ex ordinatione, neq; tamen fas non eſt cuius, quum opus eſt docere proximum ſuum, ſi quid aſſequutus eſt eruditionis ſanctæ. Chriſtiana charitas ſic uiaſſim communiat officia ſua, ut non luxetur ordo membrorum corporis. Rogarit aliquis, quibus temporibus potiſſimum orandum cenſeam. Video literas ſacras hæc tria ferè coniungere, uigiliam, ſobrietatem, & præces, quòd luxus & ſomnus degrauent animum cupientem cū deo colloqui. Itaq; mox à primo ſomno conſueſcendum eſt, uel in lecto breui præatiuncula compellare dominum. Rurſus idem manè faciendum, priuſquàm à cubiculo te conferas ad prophana miniſteria. Poſtremò ſub quietem nocturnam. Neq; contemnendum eſt quorundam exemplum, qui poſteaquàm reliquerunt cubile, priuſquàm abum capiant, aut aliquid uulgarium negotiorū attingant, ſi detur commoditas, auram adeſſe ſacro, ſi modò hīc abſit omnis ſuperſtitio. Sunt enim per multi qui credunt quicquid egerint, ceſſurum ex animi ſententia, ſi ſpecies panis & calicem aſpexerint: & interim hoc agit pirata, laxaturus ancoram: hoc agit Carius miles, adornans depredationem innocentium: hoc agit iniquus negotiatur, undecunq; lucrum captaturus. Neq; negligendus eſt mos laudatiſſimus, quo plerique conuiuium à præcibus auſpiciantur, & actione gratiarum concludunt. Haſ tamen uelim è ſacris literis deponi, & magis congruentes adhiberi, quàm à non

nonnullis adhibentur. Nos & ea quæ sumus sumo-
pturi benedict dextera Christi, huiusq; generis rhy-
thmos, ut non arbitror damnandos, ita malum ibi me-
lioribus cedere. Nec est necesse omnia infulare in ta-
les æntones. Kyrie eleyson, nusquam non rectè dicitur,
sed alibi tamen aptius. Et, Beata uisera Maria
uirginis, piè commemorantur, sed his alibi locus erat.
Pro benemeritis fortassis ibi non intempestiuitè ora-
tur, si pauas id fiat: pro rege, pro episcopo, pro pa-
ce, pro bello, pro cæteris nominatim orare, tempesti-
uius uidetur aliàs. Illud probo, quod apud quosdam
consecratio mensæ sacram lectiunculam habet adiun-
ctam: unde conueniret & in conuiuio primum oriri
colloquium. Rogabis forsitan quid sentiam de his qui
quotidie persoluant liturgiam uirginis matris. Equi-
dem hæc malo quàm quorundã supersticiosas ac ma-
gicæ simillimas præces: quanquam illud in his offendit,
quòd ea quæ in sacris literis de ecclesia sponsa Christi
dicta sunt, de quæ sapientia patris, qui est dominus
Iesus, detorquentur ad uirginem Mariam: tum quòd
quædam ibi petuntur à uirgine, quæ rectius peteren-
tur à filio, Tu nos ab hoste protege, in hora mortis
susaçe. Deo rectius dicitur, Libera nos a malo, & su-
saçe spiritum. Tametsi ne in his quidem est impietas,
si quis simplicem affectum candidè uelit interpretari.
Simili affectu quidam in condonibus implorant opem
uirginis, appellantes eam fontem omnis gratiæ. Nemo
negat plurimum honoris deberi sanctissimæ uirgini:

ceterum ibi tēpestiuus erat implorare spiritū Christi. Mihi magis probantur hæ precatæ breuissimæ, quas quidam quotidie dicunt de cruce domini. Nam numerosas preces, quibus quidam euoluendis globulis certo numero repetant precationem dominicam, aut salutationem angelicam, non omnino damnarim in laicis, nisi quidam ista faciētibz prodigiosa quædā promitterent. Hic erat locus dicendi de uarijs uulgarium precam superstitionibus, quæ nō multum absunt à magis precaminibus: sed propositis optimis orandi formis, nō diffiale fuerit rejicere, quicquid ab his discrepat. Nam error infinitus est, quū simplex sit quod rectum est. Hoc munusculū, Hierosolæ nobilissime, quod non antè natum erat, quàm tibi dedicaretur, sed tua causa susceptum est, ut esset, quo uiaßim nostri absentes cōmonefieres: si tibi probabitur, non grauebitur idem optimis fratribz tuis Ioanni & Stanislao communicare: sin habes aliquid in hoc argumento melius, sequere quod melius est. Sed interim huic nostræ promptæ uoluntati, saltem hoc præmij rependito, ut quod habes melius, uelis nobis esse commune.

F I N I S.

